30. Keskiviikkona 19 päivänä maaliskuuta 1997

kello 14

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Ainoa käsittely

1) Hallituksen esitys eduskunnan suostumuksen antamisesta valtion omistamien Oy Sisu Ab:n osakkeiden luovuttamiseen 790

Hallituksen esitys 13/1997 vp
Talousvaliokunnan mietintö 5/1997 vp

Ensimmäinen käsittely

2) Hallituksen esitys telemarkkinalaiksi ja laiksi telehallinnosta annetun lain muuttamisesta 797

Hallituksen esitys 163/1996 vp
Liikennevaliokunnan mietintö 1/1997 vp
Lakialoite 16/1996 vp

3) Hallituksen esitys laiksi tekijänoikeuslain 47 §:n muuttamisesta 804

Hallituksen esitys 185/1996 vp
Sivistysvaliokunnan mietintö 1/1997 vp

4) Hallituksen esitys laeiksi mielenterveyslain ja valtion mielisairaaloista annetun lain 3 §:n muuttamisesta 805

Hallituksen esitys 231/1996 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 4/1997 vp

Lähetekeskustelu

5) Hallituksen esitys laiksi rikoslain 29 luvun 1 §:n muuttamisesta 809

Hallituksen esitys 16/1997 vp

6) Hallituksen esitys laiksi taiteen edistämisen järjestelystä annetun lain muuttamisesta 810

Hallituksen esitys 17/1997 vp

7) Hallituksen esitys laiksi vakuutusyhtiölain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi ..... ,,

Hallituksen esitys 18/1997 vp

8) Lakialoite laiksi tuloverolain 31 §:n muuttamisesta ..... ,,

Lakialoite 21/1997 vp (Pia Viitanen /sd ym.)

Mietintöjen pöydällepano

9) Hallituksen esitys Pohjoismaiden välillä pääsystä korkeampaan koulutukseen tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä 814

Hallituksen esitys 14/1997 vp
Sivistysvaliokunnan mietintö 3/1997 vp

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Aho, Andersson J., Anttila U., Aula, Brax, Bryggare, Elo, Hellberg, Huotari, Huuhtanen, Hämäläinen, Isohookana-Asunmaa, Jansson, Joenpalo, Juhantalo, Järvilahti, Kantalainen, Kautto, Kiljunen, Knaapi, Korhonen M., Korkeaoja, Koskinen H., Krohn, Kukkonen J., Laitinen, Lamminen, Lax, Lehtosaari, Linnainmaa, Lämsä, Markkula-Kivisilta, Metsämäki, Mikkola, Niinistö, Norrback, Nurmi, Olin, Pietikäinen M., Pietikäinen S., Rask, Rimmi, Saarnio, Sasi, Skinnari, Soininvaara, Tarkka, Tennilä, Tiilikainen, Tiuri, Tiusanen, Tulonen, Tuomioja, Uotila, Vanhanen, Vartiainen, Veteläinen, Viljamaa, Virtanen, Wahlström ja Wideroos.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat edustajat Soininvaara, Lehtosaari, Järvilahti, Norrback, Juhantalo ja Rimmi.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat

tästä päivästä virkatehtävien vuoksi edustajat Bryggare, Elo, Isohookana-Asunmaa, Kautto, Linnainmaa, Norrback ja Vartiainen sekä yksityisasioiden vuoksi edustajat Aho, Huotari, Joenpalo, M. Korhonen, Laitinen, Lamminen, Lämsä, Metsämäki, Mikkola, S. Pietikäinen, Rask, Rimmi ja Viljamaa sekä

tämän kuun 21 päivään sairauden vuoksi edustajat Hämäläinen ja J. Kukkonen, virkatehtävien vuoksi ed. Tiuri sekä yksityisasioiden vuoksi ed. Lax.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Hallituksen esitys eduskunnan suostumuksen antamisesta valtion omistamien Oy Sisu Ab:n osakkeiden luovuttamiseen

Ainoa käsittely
Hallituksen esitys 13/1997 vp
Talousvaliokunnan mietintö 5/1997 vp

Puhemies: Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 5.

Keskustelu:

Ed. Kuoppa: Arvoisa puhemies! Valtion ryhdyttyä myymään valtion osake-enemmistöllä omistamia yrityksiä on syntymässä ongelma siitä, mitenkä näiden yritysten henkilöstön asema ja vaikutusmahdollisuudet jatkossa voidaan turvata. Nyt kysymyksessä oleva Oy Sisu Ab:n osakkeiden myynti Partek Oy:lle on yksi tällainen varsin merkittävä valtionenemmistöisen osakeyhtiön siirtäminen yksityisten hallintaan.

Talousvaliokunta mietinnössään toteaa, että järjestelyllä Oy Partek Ab:sta tulee maailman johtava kuormankäsittelylaitteiden ja -järjestelmien valmistaja. Tässä mielestäni tulee näkyviin eräs ongelma. On varmasti näin, että se on hyvin merkittävä kuormankäsittelylaitteiden ja -järjestelmien valmistaja, mutta Sisu Oy:llehän kuuluu myös traktorinvalmistus. Tämä ei sillä tavalla liity Partekiin enkä valiokunnan mietinnössään ilmoittamaan kantaan, että se kuuluisi tähän. Onkin nähtävä mielestäni aivan olennaisena vaarana se, että jossain vaiheessa Partek Oy luopuu traktorinvalmistuksesta, mikä tietenkin pitkän päälle merkitsee myös sitä, että se aiheuttaa nykyisen Sisun moottoritehtaalle ongelmia, koska traktorinvalmistus, traktorit ja moottorit, on yksi merkittävä osa Sisun moottoritehtaan työllisyydestä ja moottoreiden tuotannosta menee huomattava osa traktorituotantoon.

Näin ollen mielestäni valiokunnan mietinnössä ei ole riittävän painokkaasti lähdetty turvaamaan nykyisin Sisu Oy:ssä työskentelevän henkilöstön asemaa. Tässähän todetaan: "Valiokunta pitää tärkeänä, että myös uudessa järjestelyssä konsernitasolle kehittyy monipuolinen vuorovaikutus henkilöstön ja johdon välille." Tässä puhutaan "monipuolisesta vuorovaikutuksesta". Tietenkin se voi merkitä sitä, että henkilöstön edustus tulee myös Partekin hallitukseen. Näkisinkin, että eduskunnan olisi tullut tässä sanoa selvästi, että eduskunta edellyttää, että henkilöstön edustus tulee Partekin hallitukseen ja että Partekissa kehitetään toimiva osallistumisjärjestelmä, jossa henkilöstö voi riittävän aikaisessa vaiheessa tuoda omat näkökantansa esille ja turvata sitä kautta henkilöstön aseman myös Partekissa.

Kun valtionyhtiöitä näkyy jatkuvasti yksityistettävän, tulisikin eduskunnan mielestäni tulevaisuudessa ottaa selvä kanta siitä, mitenkä henkilöstön asema turvataan näissä yrityksissä ja myös niin, että henkilöstölle todella annetaan vaikutusmahdollisuuksia yritysten kehittämi-

seen ja että varmistettaisiin, ettei mahdollisesti kokonaisia teollisuudenaloja tulevaisuudessa tulla lopettamaan. Tässä nyt viittaan edelleenkin traktorituotannon ongelmalliseen asemaan, että se ei jäisi tässä järjestelyssä mihinkään lapsipuolen asemaan, vaan että se turvattaisiin, koska sillä on merkittävä vaikutus työllisyyteen ja myös siihen osaamiseen, mikä esimerkiksi Sisun moottorituotannossa tällä kertaa on.

Ed. Gustafsson: Arvoisa puhemies! Ed. Kuoppa käytti äsken mielestäni tärkeän puheenvuoron, johon on syytä yhtyä. Se oli tärkeä kahdessakin mielessä. Tässä on kuitenkin kysymys hyvin strategisesta tuotannonalasta Suomessa ja on tärkeää, että se menestyy. Kun me paljon eri yhteyksissä puhumme siitä, miten yrityksen työntekijät ovat yrityksen tärkein voimavara, aivan niin kuin ed. Kuoppa minäkin olisin toivonut, että talousvaliokunta olisi ponnen muodossa edellyttänyt edes olemassa olevia osallistumismuotoja. Tilanne on se, että Sisu-yhtiön taustallahan on Valmet-yhtiö, ja on ilmeisesti laajalti tiedossa se, että Valmet-yhtiössä on halki vuosikymmenten ollut Suomessa ehkä parhainta henkilöstöpolitiikkaa ja myös henkilökunnan osallistumisjärjestelmät ovat olleet hyvin korkealla tasolla. Eli Sisun sisällä on ikään kuin tämä Valmetin traditio, ja minusta sen jatkaminen olisi ollut nyt tärkeää myöskin näissä teollisuuden omistuksen uudelleenjärjestelyissä.

Haluan vahvasti nyt viestittää, kun täällä on paikalla myöskin kauppa- ja teollisuusministeri, että jatkossa kuitenkin lähdetään siitä, että Partekin ja Sisun välillä pyritään mahdollisimman laadukkaaseen osallistumisjärjestelmään, jolloin myöskin työntekijöiden edustajat voivat niin hallitustasolla kuin hallintoneuvostossa antaa sen tiedon ja kokemuksen, joka heillä on.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Kuoppa ja ed. Gustafsson olivat ihan oikealla asialla. Kun ed. Gustafsson totesi, että olisi pitänyt jonkinlainen ponsi saada tähän mukaan, kyllä meidän täytyy näiden ponsien ja muutenkin eduskunnan kannanottojen heikkoudesta muistaa se, vaikkakaan tapaus ei ole tietysti identtinen, että aikanaan, kun rakennushallitus lopetti siivous- ja kiinteistönhuoltotoimintansa ja toiminta yksityistettiin, näillä kannanotoilla ollut ei minkäänlaista merkitystä. Tosin ne eivät kohdistuneet aivan suoranaisesti tähän tapahtumaan. Mutta eduskunta oli nimenomaan lausunut tällaisia tapauksia varten, että työntekijöiden asema täytyy näissä yhteyksissä turvata.

Tiedämme varsin hyvin, en edes nyt muista firmaa, joka perustettiin rakennushallituksen jäljille, että joka tapauksessa se oli surkea osoitus siitä, miten eduskunnan tahdon yli kävellään. Tällaisten asioiden pitää olla selkeästi todettu lainsäädännössä. Eduskunnan ponnet ja lausumat ovat aivan yhdentekeviä ainakin sillä kokemuksella, mikä oli tuosta rakennushallituksen jäämistöstä, niin kuin muistatte, joista varmaan vieläkin käydään oikeudenkäyntejä eri tuomioistuimissa.

Ed. Gustafsson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemi voi olla täysin oikeassa ottamansa esimerkin kohdalta, joka kosketti surullisenkuuluisaa Engelin tapausta. Mutta ed. Aittoniemi tietää hyvin, ja haluan sen nyt tässä ääneen todeta, kun keskustelumme menevät myöskin eduskunnan pöytäkirjoihin ja historiaan, että mehän tiedämme hyvin sen, mikä merkitys ponsilla valiokunnan mietinnöissä on. Päämerkityshän on se, että me laitamme silloin hallituksen työn valvontaan ja omaan seurantaamme. Me saamme hallituksen toimista joka vuosi hallituksen kertomuksen muodossa selvityksen. Tätä taustaa vasten tässäkin yhteydessä ponnella olisi ollut se merkitys, että me näemme, että hallituksen taholta myöskin ryhdytään niihin toimiin, jotka tässä tapauksessa olisivat koskeneet henkilökunnan osallistumisjärjestelmien pitämistä vähintään sillä kohtuullisen hyvällä tasolla, millä ne tähän asti ovat olleet.

Ed. R. Ojala: Arvoisa puhemies! Hallituksen esityksen perusteluissa todetaan, että tämän järjestelyn kautta pyritään ratkaisuihin, "jotka vahvistavat maamme teollisuuden rakennetta ja kilpailuasemaa". Edelleen: " - - luotaisiin tarvittavia edellytyksiä kehittää Sisun avainalueita huomattavasti nykyistä paremmin. Samalla turvattaisiin työpaikkojen säilymistä Suomessa." Myöhemmässä vaiheessa todetaan ne avainalueet, missä on myöskin traktorinvalmistus mainittu. Kun minä olen tämmöinen hämäläinen tosikko paikkakunnalta, jolla näitä traktorin moottoreita tehdään, haluan kyllä kovasti uskoa näihin perusteluihin, että näin tulee tapahtumaan. Totta kai pitää myöskin edellyttää, että ne toteutuvat.

Edelleen henkilöstön asemasta. Niin kuin täällä on todettu, asiat ovat Sisun puolella olleet erinomaisen hyvin, ja valiokunnan kannassa to-

detaan, että se on hyvä myöskin henkilöstön kannalta. Henkilöstön tulevasta asemasta ainakin niillä paikkakunnilla, joilla näitä toimintoja on, liikkuu tällä hetkellä monenlaista ristiriitaista tietoa ja huhua. Kun kauppa- ja teollisuusministeri on paikalla, minä oikeastaan toivoisin, että hän tässä yhteydessä sanoisi jonkun sanan, mitä niistä asioista todella on sovittu ja mitä on odotettavissa.

Ed. Mölsä: Arvoisa puhemies! Täällä on monessa puheenvuorossa kiinnitetty henkilöstön asemaan huomiota. Se käsitys, mikä minulla on aikaisemmasta tilanteesta nimenomaan Sisun puolella, on tietysti se, että henkilöstön asema siellä ei kovin turvattu ole ollut enää moneen moneen vuoteen. Sen takia tämä järjestely, joka nyt on tehty Sisun ja Valmet-Partekin suhteen, ennemmin minusta turvaa henkilöstön asemaa kuin heikentää sitä. On myöskin totta, että nykyisessä tilanteessa kai ei liikaa koskaan henkilöstön asemaan kiinnitä huomiota. Sen takia ne ajatukset, joita täällä on esitetty sen suhteen, että asiaa olisi erityisesti pitänyt painottaa valiokunnan kannanotossa, tietysti ovat kannatettavia.

Kun täällä on todettu nimenomaan Valmetin traktorituotannon tulevaisuudesta, niin se käsitys, joka minulla siitä on, on juuri niin varmalla pohjalla kuin se tähän on kirjattu. Jo monen vuoden ajan on heitetty tavallaan, sanotaan nyt, kapuloita rattaisiin sen suhteen, että Suomesta traktorituotanto loppuisi. Tämänkin fuusion jälkeen, joka nyt tapahtui, kuten monet muistavat, tällainen tilanne on syntynyt, että jälleen pelotellaan sillä, että suomalainen traktorituotanto loppuu. Mutta itse kyllä, viitaten niin aikaisempiin vaiheisiin kuin myös niihin vakuutteluihin, joita nyt on esitetty siitä, että se ei tule loppumaan, uskoisin niin, kuten Hämeen mies R. Ojalakin äsken esitti.

Todella toivon myös, että jos ministerillä on jotain tästä poikkeavaa, hän voisi täällä kertoa siitä.

Ed. Kuisma: Arvoisa puhemies! Itselleni tuli aika lailla epäilyksiä, kun sain tietää tästä kaupasta. Tulee väistämättä mieleen se, että tässä Partek pääsee eroon hankalasta omistajasta, tästä norjalaisesta, ja toisaalta valtio haluaa eroon Sisusta ja tästä murheenkryynistä, jota se on järjestellyt ja jota ei ilmeisesti ole tyydyttävästi voitu eri järjestelyillä hoitaa.

Nämäkin näkökohdat varmaan tässä ovat taustalla, mutta kysymyksiä herättää se, kuinka hyvä tämän uuden yhtiön tulevaisuus todella on vai voimmeko varautua siihen, että tulee vaikeuksia ja ehkei tule sellaista menestystä, kuin on luonnollisista syistä julkisuuteen kerrottu. Jos uusi yhtiö ei menesty, varmasti henkilöstön asemakaan ei ole turvallinen eikä hyvä. Siinä mielessä tämä herättää suuria kysymysmerkkejä.

Ehkä kaikkein suurin asia, mikä on eduskunnan kannalta tärkeä seikka, on se, että varmasti ministeri ja ministeriö uskovat, että tämä on valtion kannalta edullinen ratkaisu, mutta erittäin suurilla varauksilla suhtautuisin siihen; tämä ei ole ensisijaisesti valtion intressissä, vaan muut lähtökohdat ja ehkä Partekin intressit tässä ovat painaneet enemmän kuin valtion.

Kauppa- ja teollisuusministeri Kalliomäki: Puhemies! Ed. Kuisman pelot valtion asenteesta tässä asiassa ovat aivan turhia. Valtiohan jatkaa ylivoimaisesti suurimpana omistajana, pääomistajana, uudessa Partekissa, jossa Sisu on iso voimavara. Itse uskon vankasti, että tämä uusi konsepti tulee tuottamaan selkeästi paremman tuloksen Sisun ja myös Partekin osalta kuin olisi tapahtunut, jos ne olisivat jatkaneet omia teitään.

Minusta on myös oikein hyvä kuulla, että edustajakumppanit painottavat henkilöstön asemaa tulevassa Partekissa, samoin vastaavissa muissa osakkuusyhtiöissä, ennen kaikkea Valmetissa ja Outokummussa. Valtion puolelta niin kuin yritystenkin puolelta selkeä lähtökohta on, että henkilöstö tietenkin on ylivoimaisesti paras ja vahvin voimavara yritysten tulevaisuudelle. Se myös tulee näkymään osallistumisjärjestelmissä, siis yritysten hallinnon kehittämisessä.

Itse olen sitä mieltä, että henkilöstön osallistumismahdollisuudet Partekissa, Valmetissa ja Outokummussa, kaikissa, joissa hallintoneuvostoista luovutaan, tulevat kuitenkin uusimuotoisessakin hallinnossa nykyisestään edelleen vahvistumaan. Sen puolesta itse aion myöskin toimia.

Ed. Kuisma (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Kalliomäelle vain sen verran totean, että tietysti itsekin toivon, että tämä todella on valtion ja uuden yrityksen kannalta yhtä hyvä ratkaisu kuin hän uskoo. Tietysti tässä on se, että valtio on vain vähemmistöosakas, Partekissa tosin merkittävä, ja varmasti on syytä hyvin tarkkaan seurata, mihin tämä tosiasiassa johtaa.

Ed. Partanen: Arvoisa rouva puhemies! Minusta ministeri Kalliomäki toi jo hyvin esille ne seikat, joihin pohjautuu myös valiokunnan mietintö. Valiokunta käsitteli asiaa henkilöstön ja molempien yhtiöiden edustajien läsnä ollessa, ja päädyttiin tämän muotoiseen ilmaisuun henkilöstön osalta sen vuoksi, että jos käsiteltäisiin eri tavalla — yrityskohtaisesti — näitä asioita, tämä asia olisi joka kerta salissa.

Ehkä järkevintä valtionyhtiöiden ja siinä yhteydessä myös pörssiyhtiöiden hallinnolliseen edustukseen puuttumista lainsäädännön kautta on lähestyä asiaa elinkeinopoliittisen selonteon yhteydessä. Silloin se koskettelisi kaikkia yrityksiä yhtälaisesti eikä aina napsita yksitellen jotakin yritystä, joka koetaan täällä ongelmaksi. Kuten sanoin, tässä järjestelyssä on ollut mukana henkilöstö hyvin vahvasti. Mitään suurempia poikkeamia ei ole siltä puolelta haluttu meille ilmaista. Ainoa, mikä haluttiin varmistaa, ovat ne seikat, mitä ed. Kuoppa toi esille.

Uskon, että tässä päästään myöskin valiokunnan kautta eteenpäin ilman mietinnön ympärillä käytävää keskustelua, kun otetaan kokonaisuutena valtionyhtiöt ja osakkuusyhtiöt käsittelyyn tässä asiassa.

Ed. Soininvaara merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Kuoppa: Arvoisa puhemies! Ministeri Kalliomäki jo osittain vastasi siihen kysymykseen, jonka esitin ensimmäisessä puheenvuorossani. Haluaisin vielä tarkentaa sitä ja kysyä ministeri Kalliomäeltä: Vaikuttaako hän niin, että myös henkilöstön edustus tulee Partekin hallitukseen? Hallintoneuvostojahan ei käsittääkseni enää esimerkiksi Partekissa ole, vaan nimenomaan henkilöstön edustus hallitukseen tulisi saada. Sitä myös henkilöstö on — ainakin mitä minuun on otettu yhteyttä ja uskon, että moniin muihinkin kansanedustajiin — edellyttänyt vähimmäistavoitteena, että hallituspaikka henkilöstön edustajille tulee ja sitä kautta henkilöstö voisi saada yhtiön johdolta sen suunnitelmista tietoa ja myös vaikuttaa tehtäviin päätöksiin.

Ed. Bremer: Arvoisa puhemies! Ed. Kuoppa avasi keskustelun traktoreista. Mielellään totean tähän, että traktori on yksinkertaisinta ajoneuvotuotantoa, mitä voi ajatella. Volvo aikoinaan pääsi eroon traktorituotannostaan sen takia, että nähtiin, että maailmanmarkkinat kaatuvat kannattamattomuuteen kaikissa teollisesti kehittyneissä maissa. Sen jälkeen Valmetille on selvinnyt ihan sama asia. Valmet silloin, kun sitä siivottiin hyvään ja kauniiseen muotoon pörssiyhtiöksi, pääsi eroon siitä siirtämällä sen Sisulle. Nyt Sisun kohtalona on siirtää se edelleen Partekille. Partek epäilemättä tulee näkemään sen kannattamattomuuden ja todennäköisesti tulee lopettamaan sen. Sitä ei kukaan tiedä, kuinka monta vuotta on käytännössä kuitenkin tuettu verorahoilla traktorinvalmistusta Suomessa.

Ed. Kuoppa mainitsi myös Sisun moottorituotannon vaarantuvan. Luultavasti hän tarkoitti Valmetin dieselmoottorituotantoa. Jos ei lintu jaksa omia sulkiaan kantaa, kuolkoon. Valmetin tehtaalla on edessä kova kilpailu kaikkien muiden vastaavien moottoritehtaiden kanssa. Jos ei se pärjää, sen täytyy perääntyä siinä toiminnassaan. Kysymys lopultakin on siitä, kuinka monta kannattamatonta tuotantoalaa Suomessa voidaan ylläpitää. Vastaus on, että nykyisessä taloudellisessa tilanteessa ei varmasti yhtään, jos halutaan, että maan kaikilla henkilökunnilla elämä ja toimeentulo paranisivat.

Kauppa- ja teollisuusministeri Kalliomäki: Puhemies! Osallisuus hallintoon henkilöstön ja muidenkin taholta on tietysti laajempi kysymys kuin pelkästään hallitukseen osallistumista koskeva. Nämä asiat ovat parhaillaan siinä keskustelussa, jota käydään ja on käyty tietenkin eri omistajatahojen ja henkilöstön kanssa. Itse olen aivan vakuuttunut siitä, että löydämme myös hallitusedustuksen osalta sellaisen ratkaisun, joka tyydyttää osana kokonaisuutta kaikkia osapuolia.

Ed. Kuoppa (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluan oikaista ed. Bremerin eräitä vääriä tietoja, joita hän puheenvuorossaan esitti.

Ensinnäkin tällä hetkellä kyseessä on Sisun moottoritehdas eikä Valmetin. Se on entinen Valmetin moottoritehdas. Toiseksi tätä nykyä kyseinen tehdas ei ole ollut tappiollinen, vaan se on nimenomaan ollut voitollinen yksikkö. Jos sille turvataan kunnolliset toimintaedellytykset, uskon, että se on myös jatkossa kannattava yksikkö. Mielestäni on erittäin arveluttavaa, jos tämän yksikön toimintaa vaikeutetaan. Sehän tulee johtamaan siihen, että koko moottorinvalmistuksen osaaminen tältä alueelta häviää Suomesta, koska se on ainut kyseisen alan tehdas Suomessa. Mielestäni on erittäin tärkeää, että ratkaisut ovat sellaisia, jos valtio suinkin voi vai-

kuttaa niihin, että myös dieselmoottorien valmistus Suomessa ja sen ammattitaitoinen osaaminen säilyy.

Ed. B r e m e r (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Kuoppa on tietysti oikeassa, että tehdas siirtyi Sisulle, Sisun nimiin. Jos Sisun moottoritehdas on kannattava, tokkopa sillä on huolia. Jos se on kannattava vain sen vuoksi, että se on myynyt Sisun traktoreihin moottoreita, sittenhän se todellisuudessa ei olekaan kannattava.

Toiseksi, sellaisessa teknologiassa, joka liittyy sen tason dieselmoottorien valmistukseen, ei ole mitään suurempia ihmeitä eikä sitä sen takia kannata kansallisesti säilyttää. Se on ihan yhtä, sanoisinko, lyhytnäköistä puhetta kuin silloin, kun aikoinaan lentokoneteollisuutta täällä väkisin ylläpidettiin. Siinä ei liioin ole eikä kuorma-autotuotannossa minkäänlaista suurta insinööritaitoa vaativaa.

Ed. K o r k e a o j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Kalliomäki puheenvuorossaan pohti henkilöstön osallistumisjärjestelmää hallinnon rakenteen muuttuessa ja muun muassa hallintoneuvostojen poistuessa. On selvää, että Partekin kohdalla on asiaa nyt lähestyttävä uudesta tilanteesta ja työntekijöiden osallistuminen turvattava uudessa tilanteessa.

Oma kantani asiaan on kuitenkin se, että silloin, kun tällaista välttämättömyyttä ei ole, ei pitäisi siirtyä hallintoneuvostojärjestelmästä hallitusjärjestelmään, muun muassa juuri siksi että työntekijöitten osallistuminen hallitustyöskentelyyn on erittäin hankalaa nimenomaan työntekijän itsensä ja muiden työntekijöiden informaatiokulun kannalta. Tiedetään, että hallituksen jäsenen kädet on kutakuinkin — ja suu — hyvin sidottu sen suhteen, mitä voi puhua. Tiedän, että vääjäämättä tulee tilanteita, joissa henkilöstö haluaa tietää, mitä hallituksessa on keskusteltu, ja käytännössä hallituksen jäsen ei voi mitään puhua. Tämä muodollinen osallistuminen käytännössä johtaa kiusallisiin ristiriitatilanteisiin. Tosiasiallisesti oikea ja parempi tapa osallistua hallintoon olisi hallintoneuvoston kautta.

Ed. R o s e n d a h l (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Osittain ed. Bremerin ja osittain ministeri Kalliomäen puheenvuorojen johdosta.

Sanoisin ensiksi ed. Bremerille, että traktori ei ole niin kovin yksinkertainen. Moottori ehkä on ihan tavanomainen dieselmoottori, mutta se, mikä siinä maksaa, on voimansiirron kehittäminen. Se on erittäin kallis, paljon kalliimpi kuin esimerkiksi henkilöautossa. Kun vielä ovat kyseessä pienet sarjat, se nostaa näiden koneiden hintoja. Keskikokoinen traktori maksaa noin 300 000 markkaa. Se johtuu suurelta osin juuri kehittämiskustannuksista.

Minusta Valmetin traktorinvalmistus on ollut kannattavaa. Siihen ovat yhtyneet Volvo ja Steyr, ja on Brasilian tehdas, joka valmistaa Etelä-Amerikan markkinoille traktoreita. Minusta se on kannattavaa toimintaa, jota pitää jatkaa. Tiedossa on myös ostajia, jos halutaan myydä.

Mitä tulee henkilöstön asemaan, niin kuin ed. Partanen sanoi, valiokunnassa kuultiin sekä kaikkien työntekijöiden edustusta että molempien yritysten pääjohtajia. Kaikki vakuuttivat olevansa erittäin tyytyväisiä kauppaan ja myös vakuuttivat sitä, että ollaan valmiita ryhtymään yhteistoimintaa ja jatkamaan sitä.

Ed. M ö l s ä : Arvoisa puhemies! Hiukan jäi ihmetyttämään ed. Bremerin tieto siitä, että traktorituotanto ei olisi kannattavaa, mihin hän moneen kertaan viittasi, puhumattakaan siitä, että se olisi kovin yksinkertaista. Oma tietoni on nimenomaan päinvastainen: Paras osa Sisu-konsernista, joka ei kokonaisuudessaan ollut kovin kannattava, oli nimenomaan traktorituotanto kaikista puheista huolimatta.

Uusikin omistaja, joka nyt on Partek, on ilmoittanut nimenomaan, että traktorit kuuluvat myös sen kehittämisohjelmaan ja avaintuotantoalueisiin. Sama tilanne oli myös Sisu-konsernissa, jossa lähdettiin siitä, että traktorit säilyvät avaintuotantoalueena juuri sen takia, että se on kannattavin tuotannon osa. Minkä takia siitä tulisi luopua?

Kuten ed. Rosendahl totesi, ostajia olisi ollut rivissä ostamassa traktorituotantoa, jos olisi ollut halua myydä.

Ed. P a r t a n e n : Arvoisa rouva puhemies! Minusta ed. Bremerin kanta traktoriasiaan on vähintäänkin ihmeellinen. Sen minä ymmärrän, että jos vanhoilla helikoptereilla lennetään, ne eivät maksa paljon eivätkä niissä ole kaikki vimpulat kohdallaan, mutta Valmetin nykyaikainen, huipputeknologinen traktori on high tech -tuote maailmalla. Se vain edellyttää tutustumista siihen laitteeseen. Minä olen toiseen puoleen tutustunut Venäjällä, lentänyt armeijan helikoptereilla, ja ne eivät välttämättä olleet korkeaa teknologiaa.

Mitä tulee hallituksessa työskentelyyn, ed. Korkeaoja sanoi, että se sitoo suita. Itselläni on Valmet Paperikoneet Oy:n hallituksesta kahdeksan vuoden kokemus, eikä minulla ole mitään ylivoimaisia ponnisteluja ollut oman väen, lehdistön eikä yhtiön hallituksen kanssa, ja kauppa- ja teollisuusministeri Kalliomäki kertokoon, onko ollut myöskään kauppa- ja teollisuusministeriön kanssa. Välillä oteltiin kyllä lujaa. Mutta en minä usko, että siellä mitään haavoja on tullut. (Välihuutoja) — No, en minä tiedä. Kerran karhu tuli vastaan ja vähän aikaa täytyi puristaa, ennen kuin se pyysi suomeksi apua. — Vastuu- ja osallistumiskysymykseen löytyy varmasti hyvä vastaus.

Mutta sen vielä haluaisin sanoa, että toivoisin, että edustajat eivät ainakaan kotimaista työtä ja sen perusedellytyksiä täällä halvenna. Se on halpamaisinta, mitä voidaan itse tehdä oman maan työlle ja sen työntekijöille ja niille hyville tuotteille, jotka näiden tuotemerkkien sisällä rakennetaan myös kansainväliseen vientiin.

Ed. Bremer: Arvoisa rouva puhemies! Eihän meillä Suomessa enää voida elää savuverhon takana ja kuvitella, että kaikki mitä Suomessa tehdään, on erinomaisen puhdasta ja hyvää, vaan pitää olla sen verran realismia, että nähdään, mitä maailmanmarkkinoilla tapahtuu. Ed. Partaselle ja monelle muullekin sanoisin, että matkustakaa, pojat, ja nähkää mualimaa ja mitä siellä tehhään! Matkustakaa vielä enemmän kuin tällä hetkellä, niin ymmärrätte, että maailma elää ja menee menojaan eikä Suomi voi jättäytyä jälkeen tänne jonnekin nurkkaan tekemään ja kyhäämään omia tuotteitaan.

Minä olen siinä käsityksessä käytyäni Brasiliassa Valmetin tehtaalla ja myös tietoisena Valmetin traktorituotannosta Afrikan maissa, että ne olivat varsin kannattavia. Sielläkin suhdanteet ovat heittelehtineet, mutta se oli kaikin puolin hyvää tuotantoa. Suomessa kuitenkin kilpailu on ollut erittäin kovaa.

Vielä tuotantoon ja teknologiseen tasoon. Kyllä traktori on äärimmäisen simppeli vehje verrattuna tänä päivänä johonkin raskaan kuorma-auton koko elektroniikkavarustukseen alkaen abs:stä, asr:stä, eps:stä, bas:stä jne. Tämä traktorituotanto on maailman simppeleintä tuotantoa, valitettavasti, vaikka maanviljelijät saattavat olla toista mieltä.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Tietysti ed. Bremer on eräällä tavalla oikeassa siinä, että täytyy pyrkiä tuottamaan sellaisia tuotteita, jotka menevät kohtuuhinnalla kaupaksi. Mutta siinä on syytä ottaa myös historiallinen ulottuvuus huomioon, että on suhdannevaihteluita, on mahdollisuuksia tuotekehittelyyn jnp. Jos kaikki olisi kerrasta poikki, niin täällä Suomessa ei olisi tapahtunut yhtään mitään. Tänä päivänä täällä ei olisi yhtään mitään. Metsiä olisi, mutta nekin olisi raiskattu moneen kertaan keskieurooppalaisten omistuksessa ja siinä kaikki.

Eli toisin sanoen kyllä kansallista itsekkyyttä täytyy näissä asioissa kohtuullisesti olla, ja Suomen teollisuushistoria kertoo juuri siitä, että kansallisesti on voitu sijoittaa pääomia, pitää vaikeina aikoina yllä ja sitten myös vaikeiden aikojen jälkeen päästä taloudelliseen menestykseen. Mistä muusta on kysymys siinä, että nyt kun yksityistetään, on sentään pääoma-arvoa, mitä yksityistää eli myydä pois valtion omistamia osakkeita? Eli kyllä ed. Bremerille tuommoinen teollisuushistoriallinen pikakurssi olisi aika paikallaan.

Ed. Korkeaoja: Arvoisa puhemies! Minäkin haluan samaan sävyyn kuin ed. Pulliainen opastaa ed. Bremeriä tässä teollisuuspolitiikassa ja -historiassa. Jos toimisimme lyhytnäköisesti sillä tavalla, että täältä annettaisiin teollisuudenalan toisensa jälkeen kuolla, niin kyllä tilanne on niin, että meille ei paljon mitään jäisi. Epäilemättä esimerkiksi metsäteollisuuden osalta yhteiskunnan tukitoimet ja erilaiset tuotannon kehittämiseen liittyvät teknologian edistämishankkeet muun muassa ovat olleet oleellinen osa sitä, että meillä on menestyksellinen teollisuus tällä hetkellä.

Mitä tulee traktorin valmistuksen yksinkertaisuuteen, niin ed. Bremer voisi käydä vaikka tutustumassa, minkälainen on nykyaikainen traktori ja minkälaisia tulevaisuuden näkymiä muun muassa elektroniikan soveltamisessa traktorituotantoon on näkyvissä, mitkä ovat tulevaisuuden traktorin laitteistot jne. Se on erittäin korkeaa teknologiaa ja voimakkaassa kehitysvaiheessa tässä suhteessa eteenpäinkin.

Sama pätee dieselmoottoreihin. Dieselmoottorien kehittäminen esimerkiksi ympäristönsuojelun näkökulmasta on yksi kaikkein tärkeimpiä avainalueita meillä ja koko maailmaakin ajatellen. Se on mitä korkeinta teknologiaa ja muun muassa, niin kuin sanoin, tämän ympäristönäkökulman kannalta koko maapallon tulevaisuuttakin ajatellen erittäin tärkeä kehittämisen kohde, jossa insinööreillä on niin paljon tekemistä kuin aivot vain suinkin innovaatioita voivat tuottaa.

Ed. M ö l s ä : Arvoisa puhemies! Ed. Bremer loi edelleen sellaista kuvaa, että Suomessa nyhrätään jossain metsien sisällä ja tehdään jotain erikoisia tuotteita vain omaan käyttöön ja luullaan, että ne ovat hyviä. Tämä on tietysti ehkä tarkoituksellisesti luotu, täysin väärä mielikuva siitä, mitä esimerkiksi traktori- ja moottorituotanto Suomessa on. Niiden kannattavuus on perustunut nimenomaan vientiin ja muiden maiden haluun ostaa näitä tuotteita. Se, että ne kelpaavat myös kotimaiseen käyttöön, totta kai on pelkkää plussaa tälle maalle ja sen tuotannolle ja käytölle.

Edelleen korostaisin sitä, että tuotannon kannattavuus — sen kyllä myönnän, että kannattamaton tuotanto, oli se sitten kuinka hyvää tai kotimaista tahansa, ei pitkälle pötki eikä henkilöstö sen varassa tule elämään — on syntynyt juuri laadun ja viennin kautta, ei siis pelkästään metsäläisyyden kautta, johon ed. Bremer viittasi.

Ed. V i s t b a c k a : Arvoisa puhemies! Esillä on asia, jossa pyydetään eduskunnan suostumusta Oy Sisu Ab:n osakkeiden luovuttamiseen, mutta keskustelu nyt meni lähinnä traktorituotantoon, ja ehkäpä ed. Bremer keskustelua aikaansaadakseen hieman ärsyttävällä tavalla lähti heittelemään muun muassa kannattavuudesta jne. Ainakin viime aikoina tiedot, joita olen saanut, ovat sen suuntaisia, että tämä tuotanto on ollut kannattavaa.

Ihmettelen hieman ed. Bremerin käsitystä. Jos tuotanto kerran on kannattavaa, kuten ed. Korkeaojakin totesi, kyllä insinööreillä kehittämistä vielä näissä tuotteissa on, traktoreissa ja nimenomaan moottoreissa ympäristösyistä, kuten ed. Bremer varmasti tietää autojen ympäristöpäästöjen vähentämissuunnitelmien ja muiden perusteella. Eli minun mielestäni silloin täytyy pyrkiä pitämään yrityksiä kotimaassa ja työllistämään kotimaisia henkilöitä, kun kerran on mahdollisuus siihen ja saadaan kannattavaa tulosta.

Ed. Lehtosaari merkitään läsnä olevaksi.

Ed. B r e m e r : Arvoisa rouva puhemies! Tässä tullaan kyllä asian ytimeen. Nimittäin jotta Suomella olisi mahdollisuuksia satsata todella niille alueille, joilla meillä on mahdollisuuksia maailmanmarkkinoilla pärjätä, meidän täytyy tehdä valinta, ja siinä valinnassa valitettavasti traktori kyllä kuuluu niihin tuotteisiin, joista meidän on pakko luopua.

Täällä mainittiin, että minulle pitäisi antaa teollisuushistorian megakurssi, mutta totean, että sinä aikana, kun ed. Pulliainen on taistellut eduskunnassa, minä olen vuodesta 62 elänyt teollisuustuotannon historiassa mukana kaiken aikaa. Olen käynyt traktoritehtaalla Suomessa, Brasiliassa, Ruotsissa ja Saksassa, eli se ei ole suinkaan minkään tuntematon asia. Sanon edelleen, että valitettavasti on niin, että traktorituotanto on maailman simppeleintä tuotantoa tänä päivänä, kun verrataan niihin panostuksiin ja tutkimusresursseihin, joita pannaan kiinni autoalalla ja muilla ajoneuvotuotannon aloilla. Tämä on sellainen asia, että siitä ei nyt kovin paljon kannata tässä enempää keskustella.

Minusta pääasia on kuitenkin se, että ajoissa on tehtävä valinta, mihin satsataan, ja on osattava luopua myös niistä aloista, jotka eivät ole kannattavia, jotta on varaa kehittää niitä, joissa me voimme pärjätä.

Ed. P e h k o n e n : Arvoisa puhemies! Onko traktorituotanto simppeliä vai onko se high techiä, en siihen ota kantaa. Mutta siihen otan kantaa, että Valmet on ilmeisesti ainoa traktorihomma, joka on menestynyt Euroopassa myynnillisesti. Ne ovat lisääntyneet, niillä on plustuotanto, ja muilla menee huonosti. Tämä perustuu siihen, että Valmet on nyt kehittänyt moottoreihin tehotyypit sillä tavalla, että ne ovat edellä muista siinä, mihin ollaan menossa. He ovat aavistaneet buumin. Se on todella hyvässä suunnassa tällä hetkellä.

Ed. B r e m e r : Arvoisa rouva puhemies! Vielä tulee tämä kannattavuuskysymys. Sisun kuorma-autoteollisuus on ollut paperilla kannattavaa kaikkina aikoina, mutta todellisuudessa se on ollut täysin kannattamatonta viimeiset 20 vuotta. Jos te kuvittelette, että käsin tehtyinä 400—600 autoa ja kaikki komponentit tuotuina, muiden valmistamina, voi olla kannattavaa verrattuna jonkin Volvon ja Scanian massatuotantoon, jossa tehdään sarjassa yli 30 000 ajoneuvoa vuodessa, niin johan pitää olla todella sinisilmäinen. Kannattavuus on paperilla silloin, kun valtio työntää vasemmalta ja oikealta eri tavoilla tukea tai osakepääomaa nostetaan ja teollisuusministeriö lunastaa osakkeita. Se on kannattavuutta paperilla, mutta sehän on hämäystä, eikä sillä voida loputtomiin ratsastaa. Nyt on tullut se hetki, jolloin pitää tehdä valinta yhdestä kannattamattomasta asiasta luopumiseksi.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Mietintö hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

2) Hallituksen esitys telemarkkinalaiksi ja laiksi telehallinnosta annetun lain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 163/1996 vp
Liikennevaliokunnan mietintö 1/1997 vp
Lakialoite 16/1996 vp

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on liikennevaliokunnan mietintö n:o 1.

Keskustelu:

Ed. S a a p u n k i : Arvoisa rouva puhemies! Nyt siirrän keskustelun salissa panssareista ja traktoreista hieman keveämpiin liikkumisvälineisiin eli äänen liikuttamiseen telepuolella, joka ei ilmeisesti tässä maassa ole ollut sitä kannattavinta hommaa kuitenkaan viime vuosina, joten tässä suhteessakin muuttuu puheen sävy tämän salin osalta.

Hallituksen käsittelyssä oleva lakiesitys telemarkkinalaiksi ja laiksi telehallintoa koskevan lain muuttamisesta annettiin eduskunnalle jo viime syksynä. Liikennevaliokunta on laajan kuulemismenettelyn, perustuslakivaliokunnan lausunnon ja liikenneministeriön kanssa käytyjen neuvottelujen perusteella tehnyt pieniä tarkennuksia alkuperäiseen lakiesitykseen pykälien osalta.

Mietinnön osassa Valiokunnan kannanotot korostamme muutamia asioita, muun muassa vammaisten, kuten sokeiden ja kuurojen, palvelutarpeen parantamista saatavuuden ja hinnoittelun osalta. Valiokuntakuulemisissa kävi ilmi, että muun uassa sokeat joutuvat käyttämään palvelunumeroita hyvinkin paljon, aina kun pyytävät numerotiedustelusta numeroita. Olisi hyvä vähän samaan tyyliin antaa heille etuisuuksia kuin joillekin eläkeläisille muun muassa linja-autoissa ja rautatieliikenteessä. Liikenneministeriö löytänee keinot asiantilan parantamiseksi. Emme lähteneet asiaa kovin yksityiskohtaisesti mietinnössä tuomaan esille, mutta viesti on mennyt kyllä perille.

Puhelinlaskuun liittyvien tunnistetietojen neljästä viimeisestä numerosta, joita ei nyt siis puhelinlaskuissa esiinny, käytiin valiokunnassa erittäin pitkä keskustelu sikäli, tulisiko nuo numerot puhelinlaskuun merkata tai tulisiko niitä edes saada, kun perheestä niitä pyydetään. Tässä suhteessa tuli perustuslakivaliokunnan lausunto eteen, että ainakaan yritysten osalta niitä ei voida antaa. Keskustelussa kävi ilmi, että muun muassa tästäkin talosta voisi muutoin pyytää listan numeroista tai alanumeroista, mihin on soitettu, ja pistää iltalehtiin jne. Tämä ei ollut mahdollista perustuslakivaliokunnan lausunnon perusteella.

Mutta kävimme pitkän keskustelun siitä, miten on, jos on epäselvyyttä perheissä suurista puhelinlaskuista ja perheen avo- tai aviopuolisot pyytäisivät täydellisen luettelon. Tästä emme päässeet yksimielisyyteen, eikä pystynyt liikenneministeriökään tuomaan sellaista lakipykälää esille, että olisimme sen voineet pistää mietintöön. Näin ollen laitoimme sinne, että asia täytyy tutkia ja mikäli siihen löytyy ratkaisu, se tulee omana pykäläesityksenään taloon. Korostan paljonpuhutuista seksipuheluista tai muista palvelupuheluista, että ne voidaan tunnistaa laskusta jo ensimmäisten numeroiden perusteella ja tämä ongelma ei sinällään koske ainakaan suurten laskujen osalta näitä asioita.

Liikennevaliokunta käsitteli lakiesityksen yhteydessä myös ed. Päivi Räsäsen ym. lakialoitteen 16/1996 vp ja toteaa, että nyt käsittelyssä oleva " - - telemarkkinalaki koskee vain televerkkojen ja kytkentäpalveluiden tarjontaa. Televerkon välityksellä tarjottujen palveluiden sisältöä lakiehdotus ei koske. Lisäksi lakiehdotus koskee lakia, joka ehdotetaan hylättäväksi. Edellä sanotuin perustein liikennevaliokunta ehdottaa, että lakialoite hylättäisiin".

Lopputoteamuksena voidaan sanoa, että asiasisältö huomioiden lakiesitys oli hyvin valmisteltu ja liikennevaliokunnan mietintökin oli siitä johtuen täysin yksimielinen ja puoltaa lakiesityksen hyväksymistä. Tämä on varsin monitahoinen lakiesitys, mutta koska mietintö oli yksimielinen, katson, että esittelyä ei kannata tämän pitempään jatkaa, vaan tuon esille yksimielisyyden ja toivomuksen siitä, että tämä hyväksytään mietinnön mukaisesti.

Ed. L i n d é n : Arvoisa puhemies! Suomi on edelläkävijä teletoiminnan liberalisoinnissa. Kilpailua telealalla on vähitellen vapautettu, ja kuluttajat ovat tulokset todenneet halventuneina puhelinlaskuina. Kaukopuhelukilpailun vapauduttua hinnat ovat tippuneet huomattavasti. Kilpailun mahdollistuessa myös paikallispuheluissa liikenneministeriön arvion mukaan paikallispuheluiden hinnat laskisivat jopa 10

prosenttia. Tähän kuitenkin suhtaudutaan vielä epäillen.

Käsittelyssämme olevassa esityksessä edistetään, kuten valiokunnan puheenjohtaja totesi, vapaiden kilpailtujen televerkkojen telepalveluiden toimintaa. Laissa käsitteet uudistetaan vastaamaan kilpailutilannetta ja teknistä kehitystä. Tällä lailla jatketaan sääntelyn purkamista.

Alun perin liikenneministeriön tavoitteena oli sisällyttää lakikokonaisuuteen myös pykäliä, jotka olisivat koskettaneet puhelinyhtiöiden omistusta. Tässä ajatuksessa törmättiin perustuslaillisiin kysymyksiin. Paikallispuheluihin pyrittiin saamaan kilpailua hyvitysmaksuilla. Sen mukaan paikallinen puhelinyritys olisi joutunut maksamaan puhelimen käyttäjälle tämän siirtyessä kilpailevan yhtiön asiakkaaksi. Hyvitysmaksu olisi ollut korvaus asiakkaan aikanaan maksamasta osuustodistusmaksusta. Ns. pakkopykälät kuitenkin poistettiin ja liikenneministeriön ja paikallispuhelinyhtiöiden kesken sovittiin, että puhelinyhtiöt vapaaehtoisesti kehittävät rakennettaan.

Tällä hetkellä näyttää siltä, että paikallispuhelinyhtiöt ovat pääsemässä ratkaisuun valtakunnallisen yhtiön perustamisessa. Finnet-yhtiöiden rakennekehityksessä on menossa muitakin hankkeita, muun muassa puhelinyhtiökohtaisia osakeanteja ja osuuskuntien muuttamisia osakeyhtiöiksi. Näiden toimenpiteiden avulla ratkaistaan puhelinyhtiöiden omistusmuotoon liittyneet ongelmat. Kaiken tämän tavoitteena on paikalliskilpailun vapauttaminen.

Ensimmäistä kertaa Euroopan unionin maassa otetaan huomattavan markkinavoiman käsite käyttöön lainsäädännössä. Se tarkoittaa sitä, että yhtiöt, joilla on omalla toimialueellaan ministeriön määrittämä suuri markkinaosuus, joutuvat tiukempien velvoitteiden kohteeksi esimerkiksi teleyritysten yhdysliikennettä ja hinnoittelua koskevien vaatimusten osalta kuin pienemmät yhtiöt. Tällä tavoin pyritään saamaan mukaan uusia yrittäjiä.

Käsitettä kohtaan kuitenkin tunnettiin suurta epäluuloa asiantuntijakuulemisessa. Huomattavaa markkinavoimaa määriteltäessä teleyrityksen toiminnan kokonaisuus telealalla tai jopa muilla aloilla otetaan huomioon. Erityisen mielenkiintoiseksi määrittely muodostuu, kun on ratkaistava, onko Suomessa toiminnan aloittavalla ulkomaisella yrityksellä huomattava markkinavoima. Kotimaassaan ison yrityksen markkinavoima voi Suomessa olla huomattava, vaikka markkinaosuus olisi vaatimattomampikin. Telekentän kansainvälistyessä markkinavoimasta tehtävillä päätöksillä saattaa kuitenkin olla ratkaiseva merkitys kehitykselle. Tarkoin on kuitenkin seurattava, miten liikenneministeriössä tätä lainkohtaa tullaan tulkitsemaan. Uskon, että palaute saadaan nopeasti, jos pykälän tulkinnan kautta joku kokee tulleensa kohdelluksi epäoikeudenmukaisesti.

Valiokunta mietinnössään edellyttää, että selvitetään, miten aistivammaisille voidaan turvata telepalveluiden saatavuus ja kohtuuhintaisuus. Kuten valiokunnan puheenjohtaja totesi, asiantuntijakuulemisessa tulivat esille vammaisten ongelmat puhelimen käytössä. Sokeiden osalta esimerkki jo kerrottiin, mutta haluaisin valottaa sitä, miten myös kuulovammaiset tarvitsevat erityisiä puhelinpalveluita.

Kuulovammaiset nimittäin tarvitsevat puhelinta käyttäessään tekstipuhelinvälitysjärjestelmää. Kuulimme, että Raha-automaattiyhdistyksen tuella tekstipuhelinvälitysjärjestelmä palvelee kuulovammaisia kahdeksan tuntia päivässä. Valitettavasti tuki ei ole riittänyt ympärivuorokautiseen toimintaan. Hädän sattuessa öiseen aikaan kuulovammainen on hyvin turvattomassa asemassa. Mielestäni yhteiskunnan velvollisuus on huolehtia siitä, että tällaisia palveluja on saatavilla ympäri vuorokauden. Valiokunta todellakin halusi kiinnittää näihin asioihin huomiota, ja selvitettävä on, miten nämä ongelmat voidaan poistaa.

Vaikea asia ja perustuslakivaliokunnan tulkintaa vaativa kysymys oli pykälä, jossa telelaskun maksajalle haluttiin antaa täydelliset tiedot puhelinnumeroista, joihin liittymästä on soitettu. Tällainen pykälä perustuslakivaliokunnan mielestä pitää säätää vaikeutetussa järjestyksessä, ja jotta tämä tärkeä telelain uudistus saadaan säädettyä, valiokunta päätyi poistamaan pykälän ja edellyttää, että kyseinen asia tuodaan omana lakinaan eduskunnalle.

Mielestäni liittymän omistajalla, yksityisellä henkilöllä, on oikeus saada tietoonsa liittymästä soitetut puhelut. Tälläkin hetkellä, kuten kännykän käyttäjät tietävät, mallista riippuen muistiin jää tietty määrä viimeksi soitettuja numeroita tarkkoina. Asiaan kuitenkin liittyy monenlaisia näkökulmia, jotka tulee huolellisesti selvittää.

Arvoisa puhemies! Liikennevaliokunta on tutustunut monien maiden telelainsäädäntöön. Ylpeydellä olemme voineet havaita olevamme tiennäyttäjiä tässä asiassa. Suomesta näyttää muodostuvan telealalla jonkinlainen eurooppalaisen avautuvan telekilpailun laboratorio, joka hou-

kuttelee entisiä kansallisia monopolioperaattoreita hankkimaan kokemuksia Suomesta. Tässä on aina omat riskinsä, mutta olkaamme rohkeita.

Suomalainen osaaminen teleliikenteessä on maailmankuulua. Mielestäni Euroopan unioni tarvitsee Suomen aktiivisuutta teleliikenteen kilpailua estävän lainsäädännön purkamisessa, ja uskon, että myös suomalaisten yritysten kilpailuasema muissa maissa paranee, kun muualla — EU:ssa, Yhdysvalloissa ja Aasiassa — teleliikenteen kilpailua estävää lainsäädäntöä puretaan.

Ed. R ä s ä n e n : Arvoisa puhemies! Mielestäni annettu telemarkkinalakiesitys on tarpeellinen ja myönteisellä tavalla edistää kilpailua kotitalouksien ja pienkäyttäjien paikallispuheluista. Liikennevaliokunnan mietintö kiinnittää hyvin myönteisellä tavalla huomiota myös vammaisten mahdollisuuksiin käyttää telepalveluita. Vammaisten mahdollisuuksia saada telepalveluita kohtuuhintaan tulee todellakin nykyisestään parantaa. Näistä seikoista minulla ei ole mitään huomautettavaa. Sen sijaan kommentoin lakialoitteeni käsittelyä valiokunnan mietinnössä.

Mietinnössä todetaan, samoin kuin ed. Saapunki puheenvuorossaan totesi, että "ehdotettu telemarkkinalaki koskee vain televerkkojen ja kytkentäpalveluiden tarjontaa", ei palveluiden sisältöä, minkä vuoksi tämä lakialoite, jossa oli kymmeniä allekirjoituksia itseni lisäksi, ehdotettiin hylättäväksi.

Mielestäni tällainen tulkinta perustuu ilmeiseen väärinkäsitykseen. Lakialoitteeni merkitsi nimittäin sitä, että ns. eroottisten puhelinpalvelujen saamiseksi puhelinliittymän haltijan tulee tehdä erillinen sopimus telelaitoksen kanssa. Tässä aloitteessahan ei sinänsä rajoitettu näiden palvelujen sisältöä tai tuottamista, vaan ainoastaan esitettiin nimenomaan palveluiden tarjontaan liittyvää sääntelyä. Sen vuoksi ehdotettu pykälämuutos olisi hyvin soveltunut 15 §:ään, joka koskee käyttäjän oikeuksia, aivan samalla tavoin kuin tähän asti ja nykyisin voimassa olevassa laissa.

Omalla kohdallani tämän lakialoitteen valmistelu nousi ennen kaikkea lapsiin kohdistuvista haitoista ja heihin liittyvästä huolesta. Nimittäin puhelinseksiviihteen täysin rajoittamattoman ja ikävalvomattoman saannin voidaan katsoa olevan ristiriidassa sen kanssa, miten yhteiskunnassa yleensä suhtaudutaan vastaavan kaltaisen materiaalin levittämiseen lapsille. Tällä hetkellähän näissä palveluissa ei ole mitään järjestelmää, jolla voitaisiin valvoa sitä, etteivät lapset, alaikäiset, sinne soita.

Osa henkilökohtaisista seuranhakulinjoista perustuu puheluiden automaattiseen yhdistämiseen, mikä todellakin tarkoittaa sitä, että soittajien ikään kohdistuvan valvonnan mahdollisuutta ei ole. Viranomaisten tietoon on myös tullut tapauksia, joissa lapset ovat onnistuneet pääsemään kahdenkeskisille seksipuhelinlinjoille myös silloin, kun puhelujen yhdistäminen ei tapahdu automaattisesti.

Lastensuojelunäkökulma edellyttäisi tehokkaampaa valvontaa, koska näitä palveluja käyttävät sellaisetkin henkilöt, jotka haluavat solmia seksikontakteja lapsiin. Itse alun perin havahduin näiden palvelujen haittoihin jouduttuani pedofiilien kirjetulvan kohteeksi ensimmäisenä vuotena eduskuntaan tuloni jälkeen. Olin pitänyt esillä lapsipornon hallussapidon kieltämisasiaa, minkä jälkeen aloin saada postia, ja näissä kirjeissä kehuskeltiin sitä, miten lapsipornoa on saatavilla puhelinlinjojen kautta näillä seuranhakulinjoilla, joilla pikkutytöt kohtaavat pedofiilien kanssa.

Julkisuudessa on käsitelty myös tapauksia, joissa pikkutytöt ovat joutuneet raiskatuksi sovittuaan tapaamisista keskustelulinjalle soittaneiden henkilöiden kanssa. Neljä tällaista tapausta on joutunut oikeuteen ja kolmessa on seurannut vankeustuomio. Nimenomaan alaikäisten soittamiin puheluihin liittyvät ongelmat ratkeaisivat sillä, että kohtauspaikkoina toimivat linjat olisivat käytössä vain erillisesti tehdyllä sopimuksella.

Nykyisinhän puhelinliittymään voi tilata erillisen ajanviete- ja aikuisviihdepalvelun eston, mutta se ei käytännössä ole kyennyt riittävän tehokkaasti torjumaan nimenomaan lapsiin ja nuoriin kohdistuvia haittoja. Vain pieni osa puhelinliittymän omistajista hoksaa tilata tällaisen estojärjestelmän, koska harvat pitävät liittymänsä väärinkäytön mahdollisuutta todellisena.

On huomattava myös tässä yhteydessä se seikka, että telelaitoksilla on jo nyt käytössään näiden lisäpalvelujen luokitus, jolloin esimerkiksi tämä esto voidaan kohdistaa niin, että se ei koske yleishyödyllisiä palveluita tai asiointipalveluita. Sen vuoksi mielestäni tässä yhteydessä olisi vallan hyvin voitu ottaa tämä lakialoite vakavammin käsittelyyn valiokunnassa.

Oikeusministeriön seksibisnestoimikunta ehdotti loppumietinnössään vuonna 1995, että ns. eroottisten puhelinpalvelulinjojen käyttö olisi mahdollista vain puhelinliittymän haltijan ja te-

lelaitoksen välisellä sopimuksella eli siis tilaamalla ne erikseen. Kun oikeusministeriöltä pyydettiin lausunto, niin tässä lausunnossaan seksibisnestoimikunnalle oikeusministeriö kannatti erikseen tilattavien estojen sijaan juuri tätä erillistä sopimusmenettelyä, jota siis myös lakialoitteessani ehdotin. Samoin kuluttaja-asiamiehen näkemys on ollut juuri tämän kaltainen.

Reilu vuosi sitten YK:n lapsen oikeuksien komitea antoi Suomen hallitukselle huomautuksen seksipuhelinpalvelulinjoista ja suositti, että sopimusvaltio ryhtyisi kaikkiin asian vaatimiin toimenpiteisiin lasten suojelemiseksi pääsyltä seksipuhelinpalvelulinjoille ja siltä varalta, että pedofiilit käyttäisivät heitä seksuaalisesti hyväkseen näiden puhelinpalvelulinjojen kautta, joille kenellä tahansa on pääsy.

Toki nykyinen käytäntö puhelimitse tapahtuvan eroottisen ns. aikuisviihteen välittämisessä on aiheuttanut monenlaisia muitakin ongelmia kuin pelkästään lapsiin ja nuoriin kohdistuvia haittoja. Esimerkiksi yllättäviin puhelinlaskuihin on saattanut liittyä virheitä, joiden oikaiseminen on ollut puhelimen omistajalle hyvin vaikeaa. Lisäksi aikuisviihde mahdollistaa paritustoiminnan ja heikentää siten sukupuolten tasaarvon toteutumista. Joistakin aikuisista, vähävaraisista eläkeläisistäkin on tullut viihteen suurkuluttajia, mikä on heille suuri ongelma.

Näiden seikkojen johdosta nyt annettuun telemarkkinalakiin ja sen 15 §:ään, joka käsittelee käyttäjän oikeuksia, mielestäni olisi tullut ottaa tämä oikeusministeriön asettaman seksibisnestoimikunnan ehdotusten ja lakialoitteeni mukainen pykälä siten, että linjan saisi käyttöön vain erikseen tehdyllä kirjallisella sopimuksella.

Haluan vielä huomauttaa, että tämä esitys ei sisällä sananvapauden rajoittamista, koska tätä toimintaa ei suinkaan kiellettäisi, vaan ainoastaan tehtäisiin sopimuksen varaiseksi. Oikeusministeriön tulkinta sananvapauden suhteen on ollut myös tämän suuntainen.

Vielä haluan korostaa, että monissa muissa Euroopan maissa on otettu käyttöön erilaisia toimenpiteitä torjua eroottisiin puhelinpalveluihin liittyviä haittoja, ja siinä suhteessa elämme Suomessa hyvin villissä tilanteessa. Esimerkiksi Tanskassa on saatu erinomaisia kokemuksia juuri mainitunlaisesta sopimuksen varaiseksi tekemisestä. Sen vuoksi pidän kovin harmillisena sitä, että hallitus ei antanut tällaista esitystä alun perin tämän telemarkkinalakiesityksen yhteydessä, ja myös sitä, että liikennevaliokunta ei tähän puuttunut.

Ed. V i s t b a c k a : Arvoisa puhemies! Ed. Räsäselle totean, että minun mielestäni, kun liikennevaliokunnassa tätä pohdittiin, tekemänne lakialoite ei sovellu nimenomaan tähän lakiin eikä varsinkaan 15 §:ään. Oikea paikka olisi minun mielestäni ollut 8 §, koska kysehän on lähinnä niistä velvollisuuksista, joilla teleyritys välittää palveluja.

Mutta yksi ongelma, joka tähän liittyy ja jonka johdosta käsitykseni mukaan myös liikennevaliokunnassa päädyttiin tähän ratkaisuun, johon päädyttiin, on se, että jo tällä hetkellä suuri osa ns. seksipalveluista ja -puheluista menee ulkomaille, ulkomaiset yrittäjät harjoittavat tätä toimintaa. Sen johdosta liikennevaliokunta kannatti nimenomaan sitä, että ministeriö selvittää näitä asioita ja tuo sitten sellaisen esityksen, joka sopii meidän lainsäädäntöömme.

Se perustelulausuma, jonka ed. Pehkoselta sain äsken käsiini, mielestäni on oikean suuntainen. Minun mielestäni eduskunnan tulisi hyväksyä, jos te teette tämän suuntaisen esityksen. Ongelmahan se on, mutta nimenomaan täytyy selvittää, että se tulee oikealla tavalla ja onko mahdollisuuksia EU-lainsäädännön puitteissa tai yleisen telemarkkinajärjestelmän puitteissa estää jollakin tavoin ulkomaalaisten yrittäjien tulo markkinoille. Tämähän suurin ongelma tällä hetkellä käsityksemme mukaan tässä asiassa on.

Arvoisa puhemies! Sitten tästä varsinaisesta lakiesityksestä. Tätähän on perusteltu sillä, että kilpailu lisääntyy. Varmasti näin on periaatteessa, mutta itse pelkään pahoin sen suunnan johdosta, mikä tällä hetkellä on, eli pienet yritykset, alueelliset puhelinyhdistykset, joutuvat tulevaisuudessa vaikeuksiin, mikäli suuret yhtiöt, jotka omistavat näitä verkkoja, hinnoittelevat yhdysliikenteen liian kalliiksi. Valiokunnassahan ministeriön asiantuntijat kertoivat, että jos tällaisia valituksia tulee, ministeriö puuttuu niihin ja yrittää niitä kohtuullistaa nimenomaan yhdysliikenteen osalta. Tällä hetkellähän näitä neuvotteluja on käyty. Niiden tietojen mukaan, joita minulla on, yhtäkään sopimusta ei ole saatu aikaan. Riita on nimenomaan hinnasta. Sen johdosta liikennevaliokunta on juuri tehnyt tämän edellyttävän ponnen siitä, että hallitus ryhtyy uusiin toimiin kilpailun edistämiseksi, jos keinot, jotka tähän lakiin sisältyvät, estävät kilpailun, niin kuin pahoin pelkään.

Niin kuin äsken sanoin, pelkään vielä enemmän sitä, että tällä järjestelmällä — ed. Lindén totesi, että osuuskunnat pitäisi muuttaa osakeyh-

tiöiksi — pienet yhtiöt tullaan fuusioimaan puoliväkisin suuriin yrityksiin. Tällä hetkellä monet pienet paikallispuhelinyhdistykset, osuuskunnat, ovat kehittäneet omaa toimintaansa uudenaikaiseksi ja olleet edelläkävijöitä. Tuntuu hieman oudolta se, jos kilpailun nimissä heidät syödään pois markkinoilta.

Arvoisa puhemies! Täällä on tuotu esiin erityisryhmien osalta ne vaikeudet, jotka liittyvät heidän puhelimenkäyttöönsä. Kuten ed. Lindén totesi aivan oikein, kuulovammaisten osalta tämä on Suomessa järjestetty todella surkeasti eli yhteiskunta ei ole millään tavoin tullut vastaan. Sen palvelun, joka heillä on saatavilla ja joka hoidetaan tällä hetkellä Pietarsaaren kaupungissa olevan palvelupisteen kautta, rahoittaa Rahaautomaattiyhdistys, ja se on toiminnassa vain kahdeksan tuntia vuorokaudessa. Minun mielestäni tällainen palvelu kuuluu yksilön perusoikeuksiin. Silloin kun esimerkiksi kuulovammainen joutuu yksin asumaan kotona, toivoisin, että tämä palvelu olisi ympärivuorokautinen, koska monta kertaa voi tulla sellaisia tilanteita, että joutuu pyytämään apua. Lähes saman suuntainen tilanne on sokeilla. Sen johdosta tosiaan liikennevaliokunta on näihin seikkoihin kiinnittänyt huomiota.

Arvoisa puhemies! Täällä on puhuttu tunnistamistietojen saamisesta. Hallituksen esityksessähän tämän suuntainen esitys oli, mutta perustuslakivaliokunta suuressa viisaudessaan tulkitsi asiaa toisin. Mutta kun lukee perustuslakivaliokunnan lausunnon, siitä ei saa selvää käsitystä. Minun käsitykseni mukaan sen lausunnon perusteella lupa olisi voitu säätää, mutta kun valiokunnassa asiantuntijoita kuultiin, oli kuitenkin niin kiire saada laki voimaan, että tältä osin ei lähdetty suunnittelemaan näitä pykäliä. Tälläkin hetkellä jo, niin kuin täällä on tullut esiin, puhelimiin saadaan näkyviin esimerkiksi se numero, mistä puhelu tulee. Minun mielestäni ei tässä mitään perustuslaillista ongelmaa olisi ollut, vaikka yksityishenkilöille olisi annettu oikeus saada tunnistamistietoja niissä tapauksissa, joissa henkilöt katsovat sen tarpeelliseksi. Mielestäni tässä on lähdetty tulkitsemaan liian tiukasti säännöksiä. En tiedä, onko perustuslakivaliokunta kovin perusteellisesti edes perehtynyt asiaan, koska lausunto on hyvin epämääräinen.

Ed. Järvilahti merkitään läsnä olevaksi.

Ed. M ö l s ä : Arvoisa puhemies! Nyt käsiteltävänä oleva telemarkkinalaki on jälleen uusi kilpailunavauslaki. Aikaisemmin vapautettiin kaukopuhelut, ja nyt on tarkoitus, niin kuin täällä on todettu, paikallispuhelujen piiriin saattaa kilpailumahdollisuus. Itse kuitenkin pariin kohtaan kiinnittäisin huomiota.

Toinen on juuri se, että kuten ed. Vistbackakin täällä arvioi, suuri vaara on, että edellytyksiä todelliselle kilpailulle ei tällä lailla kuitenkaan saada aikaiseksi. Se johtuu siitä, kuten ed. Vistbacka jo totesi, että vaikka linjojen vuokraamisvelvollisuus on olemassa tämän lain perusteella, tähän mennessä yhtäkään sopimusta ei todella ole voitu vielä tehdä johtuen siitä, että ei ole päästy yksimielisyyteen siitä, mikä on kohtuullinen hinta. Sen takia vaikka lailla on hyvä tarkoitus, tässä suhteessa pelko on suuri, että se ei toteudu. Täytyy sanoa, että liikennevaliokunta oli yksimielinen siitä, että lain tarkoitus on saatava toteutumaan, ja sen takia ponsi tänne on kirjattu.

Toinen asia, joka minua jäi hiukan harmittamaankin, on nimenomaan se, että vaikka toisinkin on väitetty, aika paljon on tapauksia, joissa on puhelinlaskutuksessa ollut virheellisyyksiä. Niitä ei ole nykyisen järjestelmän mukaan pystytty selvittämään. Ainoa tapa siihen on se, että tunnistetiedot olisivat täydellisesti käytössä. Hallitushan esitti tätä, kuten muun muassa ed. Vistbacka totesi, mutta perustuslakivaliokunnan ahtaan tulkinnan takia tähän ei voitu mennä. Toki on myönnettävä, että siihen liittyy tietosuoja-asioita, mutta totta kai myös laskun maksajalla on oltava tieto siitä, mistä maksaa. Tämä asia on minusta välttämättä selvitettävä. Ponsi, joka mietinnössä on, toivottavasti johtaa siihen, että ministeriö mahdollisimman nopeasti tämän asian tänne tuo uudestaan.

Ed. Räsäsen huoleen palvelulinjojen käytöstä voi tietysti yhtyä, mutta siinä on kyllä iso suo edessä, kun ajattelemme, että puhelimen lisäksi myös uusi Internet on kaiken aikaa käytettävissä ja samat palvelut on sieltä saatavissa. Sen estämiseksi on, totta kai, samat keinot sitten löydettävä.

Ed. S a a p u n k i : Arvoisa rouva puhemies! Pyysin tämän puheenvuoron ed. Räsäsen puheenvuoron johdosta. Arvostan kyllä ed. Räsäsen ilmeisesti kristillisille arvoille perustuvaa näkökulmaa lakialoitteen perusteena, mutta kun ei voitu valiokunnassa tätä hyväksyä, niin ei voitu. Siinä on montakin tekijää. Miten voidaan esimerkiksi tehdä sopimuksia yhden palvelunume-

ron perusteella, niin että tämä yksi palvelunumero irrotetaan sieltä teleoperaattorin kanssa, kun palvelunumeroita on paljon?

Sitten on toinen tekijä se, että koska tahansa ihmiset pääsevät soittamaan kotoa ulkomaille ja siellä on palvelunumeroita, niin että ei kuitenkaan nykyaikana, jolloin nuoriso pystyy kielillä puhumaan, pystytä tällä estämään tekijää. Näin ollen minun mielestäni tämä asia pitää saada EU:n direktiivijärjestelmän kautta vietyä lävitse, jolloin se tulisi keskitetysti hoidettua. Koska se täällä on tullut esille, uskon, että myös liikenneministeriö tämän asian osaltaan tuo esille, mitä Suomessa puhutaan lakiesityksen johdosta. Onhan Suomi muutenkin edelläkävijä, niin miksei se tässäkin voisi olla edelläkävijä, jos on tarvetta tämmöinen asia tuoda lakitasolle.

Ed. A i t t o n i e m i : Arvoisa puhemies! Jatkaakseni ed. Saapungin puheeseen, onhan Suomi traktoriasioissakin maailman edelläkävijä.

Mutta mitä tulee tähän perustuslakivaliokunnan lausumaan, niin olen kyllä pitkälti samaa mieltä kuin ed. Vistbacka. Perustuslakivaliokunta saattaa suojata joidenkin perustuslaillisia oikeuksia, mutta samalla loukkaa ja tekee kyseenalaiseksi ehkä vielä vaikeammassa asemassa olevien ihmisten perusoikeuksia, kun tiedetään, kuinka suuria vaikeuksia on ollut puhelimen 15 000—20 000 markan kuukausilaskujen jäljittämisessä. Siinä on täällä eduskunnassa varmasti aikanaan monikin kansanedustaja yrittänyt auttaa, mutta se on ollut mahdottomuus. Minun mielestäni tällainen perusoikeus ihmisillä täytyy olla, että hänen täytyy saada selville, mistä hän maksaa, jos selvästi on epäiltävissä, että asiat eivät ole kunnossa.

Mitä tulee itse lakiin, siinä on varmasti paljon hyviä asioita, mutta minäkään en kyllä usko siihen, että tämä puhelinmaksujen aleneminen olisi mahdollista kilpailuttamisen kautta. Kyllähän sitä on kilpailtu tälläkin alueella jo aikaisemmin, enkä minä ole koskaan huomannut minkäänlaista muutosta puhelinlaskuissa, en suuntaan enkä toiseen. Haluan todeta sen, että meillähän on loppujen lopuksi niin pienet markkinat täällä yhteiskunnassa, että jos siihen tulee kovin paljon kilpailevia yrittäjiä, niin kyllä se jostakin on sitten pois: laadusta, tasosta, palveluista. Ei tämä tällainen kilpailuttaminen tällä alueella kannata. Minä pahasti epäilen, näkyykö kenenkään puhelinlaskuissa koskaan tämän lain perusteella minkäänlaisia alennuksia? Ei se pidä paikkaansa. Tämä on nyt tätä, mutta ei kai se nyt haittaakaan, vaikka tällaisia lakeja säädellään.

Ed. K a r h u n e n : Arvoisa rouva puhemies! Hyvät edustajakollegat! Tarkoitus ei ole puhua pitkään, mutta jos kahden minuutin aika ylittyy, niin siltä varalta puhun korokkeelta.

Lukeudun myös niihin, jotka täällä ovat ihmetelleet tai epäilleet paikallispuhelukilpailun avautumisen mahdollisuutta tämän lain perusteella. Itselleni tämä hallituksen esitys oli melkoisen suuri pettymys. Tässä ei ole pystytty paneutumaan niihin todellisiin kilpailunesteisiin, joita tänä päivänä on.

Tähän mennessähän kaukopuhelut ja ulkomaanpuhelut kuten myös matkapuhelut on avattu täysin kilpailulle ja näin yksityiset puhelinyhtiöt ovat voineet toimia valtion omistaman Telecom Finlandin kanssa tasavertaisena kilpailijoina. Nyt ollaan avaamassa paikallispuhelinverkkoa, joka pitkälle on ollut yksityisten yhtiöiden hallussa tähän saakka, ja mahdollistamassa Telen tuloon paikalliskilpailuun entistä vahvemmin mukaan. Mutta todellista ongelmaa kilpailun esteenä ei kuitenkaan pystytty ratkaisemaan elikkä omistajaosakkaan osakkuuteen kytkettyjä puhelun hinta-alennuksia.

Meille on vakuutettu, että liikenneministeriö tulee seuraamaan erityisen tarkasti sitä, vapautuuko kilpailu, ja ellei, niin se tulee puuttumaan asiaan. Liikenneministeriö luottaa siihen, että kunhan Finnet-liitto on aloittanut omistuspohjansa ja organisaationsa uudelleenjärjestämisen, se johtaa tulokseen, mutta millä aikataululla, sitä ei kukaan pysty sanomaan.

Toinen kysymys, johon haluan lyhyesti kiinnittää huomiota, on puhelun tunnistamistietojen saaminen laskun maksajalle. Olen hyvin hämmästynyt perustuslakivaliokunnan kannasta tässä asiassa, koska kyse todellakaan ei ollut hallituksen esityksessäkään yrityksistä, joihin perustuslakivaliokunta erityisesti otti kantaa omassa mietinnössään, vaan kotitalouksista ja kotitalouksien laskun aksajan oikeudesta saada tietoja siitä, mihin omasta puhelimesta on soitettu.

Ylipäätänsä ihmettelen kirjesalaisuutta ja sen liittämistä nimenomaan tunnistetietoihin. Tässä lakiesityksessähän ei oltu antamassa oikeutta kuunnella puheluja ja todella loukata sitä puhelun sisällön yksityisyyttä. Myös kirjesalaisuus käsittääkseni koskee erityisesti kirjeen sisältöä ja velvollisuutta olla lukematta toisen ihmisen kirjeiden sisältöä. Kyllähän tänä päivänäkin jo, kun postilaatikkoon kirjeitä kolahtaa, useimmissa

lukee, keneltä kirje on tullut, ja kun kirjeitä postiin viedään, hyvin helppo on havaita, mihin kirje on menossa. Osoitetietoja ei kuitenkaan tässä yhteydessä koeta kirjesalaisuudeksi, niin kuin nyt puhelinnumerot koetaan kirjesalaisuudeksi. Tilanne olisi erilainen, jos todella olisi annettu oikeus vaikka rinnakkaispuhelimesta säännönmukaisesti kuunnella kanssa-asuvien ihmisten puheluja.

Itse pidän hyvin tärkeänä sitä, että jatkoesitys tähän esitykseen tuodaan, ja uskon, että jos sitten perustuslakivaliokunta pysyy nykyisessä kannassaan, varmaan se laaja 5/6:n enemmistökin eduskunnasta löytyy, koska merkittäviä asiaa vastustavia kannanottoja ei ole keskustelussa esiintynyt. Toivon, että liikenneministeriö käsittelee tämän uuden esiteyksen pikaisesti ja valtioneuvosto sen pikaisesti tänne tuo. Kyse ei ole ainoastaan puhelinyhtiöiden mahdollisuudesta kiistatapauksissa saada todistusaineistoa, vaan kotitalouksien, kuluttajan, oikeudesta saada tietoja omaisuutensa käytöstä.

Ed. R ä s ä n e n : Arvoisa puhemies! Haluan vielä kommentoida edustajien Vistbackan ja Saapungin puheenvuorojen johdosta, joissa todettiin, että valiokunnassa suhtauduttiin kriittisesti seksipuhelinpalvelulinjojen käytön rajoittamiseen sen vuoksi, että osa puheluista tulee ulkomaisilta yrittäjiltä. Mielestäni tällainen on perusteluna kestämätön. Jos jossakin muussa maassa, vaikkapa Virossa, toimitaan epäeettisesti, ei meidän oman lainsäädäntömme tarvitse silti olla huono. Aivan sama ongelma koskee vaikkapa lapsipornon tuottamista tai hallussapitoa, josta keskusteltiin täällä muutama viikko sitten. Oma lainsäädäntömme haluttiin muovata lastensuojelun näkökulma huomioivaksi, vaikka tiedämme, että muista maista syydetään niin Postin kuin Internetin kautta aineistoa, jonka tuottaminen ja hallussapitokin on kohta meillä Suomessa kiellettyä.

Olen samaa mieltä kuin ed. Saapunki, että Suomen on tärkeää yrittää vaikuttaa tähän ongelmaan esimerkiksi EU:n kautta, jotta saataisiin EU-direktiivejä, mutta mielestäni Suomen tulisi olla myös edelläkävijä kansallisen lainsäädännön kehittämisessä.

Ed. V i s t b a c k a : Arvoisa puhemies! Toteaisin ed. Räsäselle vain, että jos hän lukee tarkasti nimenomaan telemarkkinalain sisällön ja vertaa sitä teletoimintalakiin, joka tässä yhteydessä kumottiin, niin tämä uusi laki koskee kaikkia sähköisen viestinnän verkkoja. Sen johdosta me valiokunnassa näimme tilanteen niin, että ministeriön täytyy selvittää laaja-alaisesti tämä asia. Se ei riitä, että me tutkimme asian yksin puhelimen käytön osalta, vaan se tarkoittaa sitä, että sähköisen viestinnän kaikkien verkkojen käyttäjien osalta pitää saada tämä asia kuntoon.

Ed. A l a r a n t a : Arvoisa puhemies! Haluan lyhyesti ilmoittaa olevani ed. Räsäsen kanssa aivan samaa mieltä siitä, että lapsia pitäisi kyllä voida suojella tällaisten puhelinpalveluiden haitallisilta vaikutuksilta, ja kerron tämän siksi, kun en ole havainnut, että joku muu edustaja olisi täällä tukenut ed. Räsästä tässä hänen määrätietoisessa toiminnassaan. On tietysti myönteistä, että liikennevaliokunta on, niin kuin mietinnöstä käy ilmi, ottanut ed. Räsäsen lakialoitteen käsiteltäväksi, mutta sitten todennut, ettei kuitenkaan voi liittää sitä tähän käsittelyyn, ja tässä eräät edustajat ovat tätä menettelyä perustelleet.

Joku edustaja käytti sanontaa, että tässä on kysymys suuresta suosta, ja siitä sanonnasta voi vetää johtopäätöksen, että tämä edustaja ajattelee, että me olemme jo voimattomia näiden ilmiöiden edessä. Kun en tunne tätä aluetta kovin hyvin, joudun toteamaan, että saattaa tietysti ollakin niin, että me olemme niin suuren suon laidassa, että me olemme todella voimattomia. Mutta toivoisi, että kun nyt liikennevaliokunta ei ole tähän ongelmatiikkaan pystynyt paneutumaan, niin eduskunta jossakin muussa yhteydessä ottaisi tämän suuren ongelmakentän sillä tavalla käsiteltäväksi, että vaikka nyt mitään muuta ei voitaisi, niin pieniä lapsia ja kasvavia nuoria suojeltaisiin näiltä ikäviltä ilmiöiltä.

Ed. R ä s ä n e n : Arvoisa puhemies! Olen iloinen siitä, että liikennevaliokunnassa on kannettu huolta tästä ongelmasta, kuten ed. Vistbacka toi esiin, ja toivottu laajempia selvityksiä, joilla voitaisiin puuttua niin puhelinlinjojen kuin Internetin kautta tuleviin ongelmiin. Mutta jotta tällaisia rajoituksia saataisiin ministeriössä eteenpäin, olisi mielestäni tähän mietintöön tullut liittää vähintäänkin jonkinlainen ponsi koskien tätä ongelmaa. Koska tällaista pontta ei valiokunnan mietinnössä ole, toivon, että ponsi, jonka aion vielä asian kolmannessa käsittelyssä esittää, saisi mahdollisimman laajaa tukea, jotta tämä asia otettaisiin todella vakavasti ministeriössä eikä se jäisi pelkästään hurskaiden toiveiden varaan.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Sen verran totean vielä, kun ed. Alaranta tuki tässä ed. Räsäsen näkemyksiä, että kyllä ed. Räsäsen näkemyksiä on tuettu jo vuosikymmeniä. Aikanaan, kun ministeri Taxell oli oikeusministeri, muun muassa näistä asioista keskusteltiin paljon täällä eduskunnassa, myös näiden seksilinjojen käytöstä. Niissähän on paljon ongelmia. On tietysti lasten ongelmia, mutta on myös vanhusten ja eläkeläisten ongelmia, kun he huomaamattaan sortuvat näihin asioihin ja käyttävät näitä puhelimia ja aiheuttavat itselleen eläkkeisiinsä nähden kymmenkertaisen laskun kuukaudessa.

Kaikilta alueilta eri vivahteissa näistä ongelmista on keskusteltu näiden vuosien aikana, mutta täytyy kyllä sanoa, että kovin nihkeästi yhteiskunta ja valtiovalta näihin asioihin ja tämän tyyppisiin asioihin on suhtautunut. Saattaa olla, että kymmenen vuoden kuluttua ne, jotka täällä salissa ovat, toteavat tämän saman: Ei ole tullut paljon muuta kuin lisää tarjontaa ja lisää houkutuksia ja käyttömahdollisuuksia, mutta mitään suojamekanismia ihmisille ei ole yhteiskunnassa kudottu, vaikka sitä on kymmeniä vuosia esitetty.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

3) Hallituksen esitys laiksi tekijänoikeuslain 47 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 185/1996 vp
Sivistysvaliokunnan mietintö 1/1997 vp

Puhemies: Käsittelyn pohjana on sivistysvaliokunnan mietintö n:o 1.

Keskustelu:

Ed. Korteniemi: Arvoisa puhemies! Kun sivistysvaliokunnassa kuultiin asiantuntijoita tämän lain osalta, meitä valiokunnan jäseniä hämmästytti se, miten ristiriitaisia eri asiantuntijoiden lausunnot olivat varsinkin tämän lain taloudellisten vaikutusten osalta. Kun hallituksen esityksessä korvauksien yhteissumman arvioidaan olevan alle miljoona markkaa, niin Kaupan Keskusliiton arvio oli 10 miljoonaa markkaa eli siis kymmenkertainen. Tärkeää onkin, että korvausten yhteissumma noudattaa lähinnä hallituksen esittämää tasoa. Yleensäkin korvausten tulee olla oikeassa suhteessa äänitteiden käyttämisestä käyttäjille koituvaan hyötyyn. Kun radio on auki esimerkiksi taksissa, hyöty tuskin on mainittava. Ei siitä silloin ole perusteltua merkittävää korvaustakaan periä.

Vaikka lain soveltamisessa tulee olemaan tiettyjä ongelmia korvauksien tason määrityksien osalta, kannatan lain hyväksymistä, sillä tämä laki noudattaa yleistä kansainvälistä linjaa ja esimerkiksi useimmat EU-maat ovat sen jo hyväksyneet.

Ed. Takkula: Arvoisa puhemies! On helppo jatkaa siitä, mitä ed. Korteniemi edellä sanoi. Minunkin mielestäni tämä laki on, voisi sanoa, välttämätön tai pakollinen paha, ja tämän mukaan on sitten toimittava. Kun käytän sanoja pakollinen paha, voi sanoa, että se ei ole silloin pakollinen paha, jos rahojen kerääminen todellakin menee niin, että summa on hallituksen esityksen mukainen noin miljoona markkaa. Silloin vaikutukset yrityksille, kunnille ja muille tahoille ovat siedettävät ja kestettävissä tässäkin taloudellisessa tilanteessa.

Toisaalta silloinkin voi sanoa, että esitys ei ole paha, jos voidaan jakaa ne rahat oikeudenmukaisesti esittäjille. Mielestäni esityksen suurin ongelma on siinä, että nyt kun Gramexin kautta noin miljoona markkaa tullaan keräämään rahaa välillisen esityksen kautta eli radioiden ja näiden kautta, mitä ihmiset kuulevat huoltamoilla ja linja-autoissa ja tavarataloissa, täytyisi vain tietää se, että ne rahat kohdentuisivat niille esittäville taiteilijoille, ketkä todella näiden takana ovat. Mutta kun on monia eri radiokanavia, on paikallisradiokanavia jne., rohkenenpa epäillä, että on hyvin vaikea löytää sellaista seurantajärjestelmää, että ne esittävät taiteilijat, keille todellakin korvaus kuuluisi, tulisivat korvauksen piiriin. Näin ollen tuntemattomien taiteilijoiden tili paisuu, ja kenties ne rahat käytetään johonkin muuhun, Gramexin itse parhaaksi katsomaan päämäärään, ja se ei ole silloin esittävän ja elävän taiteen kannalta mielestäni paras vaihtoehto.

Ed. Laine: Arvoisa puhemies! Ed. Takkulalle voin heti vastata, että ne varat käytetään sitten yhteiseen hyvään, jaetaan erilaisia korvauksia Esekin kautta myös niille taiteilijoille, jotka levyillä soittavat jne.

Välillisen käytön merkitys on tulevaisuudessa paljon suurempi kuin se nyt on. Sen vuoksi on

tärkeää, että laki nyt tehdään, koska digitaalikanavia nyt jo esimerkiksi Helsingin alueella on kaapeliverkossa 30 ja ne lähettävät cd-tasoista musiikkia. Sen saa ostaa korvauksella jostakin. Nyt on niin, että myös satelliitteja ammutaan lisää ilmatilaan, jolloin lähitulevaisuudessa on noin 50—60 eri kanavaa, mistä tulee cd-tasoista musiikkia. Tietysti on todennäköistä, että lähitulevaisuudessa suurin osa äänitemusiikista ja julkisista esityksistä voidaan luokitella välilliseksi käytöksi sillä tavalla, että levyiltä ja nauhoilta ei itse asiassa kohta musiikkia kuunnella, vaan se tulee kaikki ilmasta.

Korvaukset ovat suhteessa aika pieniä. Jos ajattelee parturikampaamoja ja kauneushoitoloita, niin keskikorvaus on vuodessa noin 293 markkaa eli alle markka päivässä. Linja-autoissa se on jokin 120 markkaa vuodessa eli noin 33 penniä per päivä. Ravintoloissa, joissa on 50 asiakaspaikkaa, maksu on 56 markkaa kuukaudessa eli noin 1,87 markkaa päivässä. Korvaukset ovat hyvin pieniä, mutta näin se kertyy, onko se sitten miljoona vai vähän yli, sitä on vaikea sanoa. Tämä käytäntö on ollut voimassa jo aika pitkän aikaa, ja nyt se vain tulee lakimuotoon.

Ed. T a k k u l a : Arvoisa puhemies! Vielä hieman jatkan. Niin kuin sanoin, nyt on välttämätöntä, koska tämä on yleinen eurooppalainen käytäntö, että hallituksen esitys hyväksytään.

Mutta tässä on yksi periaatteellinen asia, joka on sellainen, mitä kannattaa miettiä. On pelättävissä, että samasta käyttötapahtumasta tulee samoille oikeudenhaltijoille useamman kerran korvaus, ja se ei ole periaatteellisena asiana mielestäni oikean suuntainen, vaan kertakorvausperiaate olisi toimiva. Huolimatta siitä, että itsekin olen Teoston ja Gramexin jäsen, mikäli eivät ole tässä prosessissa listoilta tiputtaneet, en näe sitä tarkoituksenmukaisena, vaan kertakorvausjärjestelmä olisi kaikkein selvin, koska tällä tavalla kertaantuvaa vaikutusta on hyvin vaikea seurata. Se toimisi samaan tapaan kuin televisioissa on luvat — radioluvistahan on luovuttu, sen toiminnan ylläpitäminen tapahtuu veromarkkojen kautta. Sen vuoksi ajatuksena lähden siitä, että kertakorvausjärjestelmä olisi parempi eikä tätä laajemmin ulotettaisi muualle.

Toisaalta ed. Laineelle totean, teidän kauttannehan tässä tulikin se selvennys, että tämä on yksi tapa Esekillä rahoittaa musiikkia. Tämä on tietynlainen keräys apurahajärjestelmäksi. Näin minä ymmärsinkin, että se on tällainen apurahajärjestelmä. Se on sitten toinen asia, voi miettiä, onko tarkoituksenmukaista kerätä se tällä tavalla. Hyvää bisnestähän tämä on, lähettää vain kaikille laskun ja kirjoittaa siihen summan. Sehän on kuin oppikirjasta. Melkein jokaisella huoltamonpitäjällä ja kauppiaalla on radio, ja sillä tavallahan systeemi toimii.

Toivon mukaan, vielä alleviivaan, sillä tuetaan esittävää, elävää taidetta.

Ed. L a i n e (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Gramex on pyrkinyt vähentämään korvauksista syntyvää paperisotaa keskitetyllä maksukäytännöllä, eli kuntien kanssa solmitaan suoraan sopimus. Tällä hetkellä on sopimus jo 300 kunnan kanssa, ja loppujen kanssa neuvotellaan jatkossa.

Ed. K e k k o n e n : Arvoisa rouva puhemies! Ed. Takkula kaipasi kertakorvausta. Se olisi tietysti kauhean käytännöllistä, helppoa ja yksinkertaista, mutta se ei ensinnäkään ole mahdollista. Jos tämä pieninä palasina on leipäni maailmalla -ajatus koetaan ongelmaksi, niin minusta se ei ole ongelma. Minusta tekijänoikeuskysymyksissä suojan täytyy aina olla sillä, joka esittää, sillä, joka luo. Varsinkin pienessä maassa tämä on hyvin tärkeätä. Saattaa olla, että tulee sen kaltaista korvausta, jota voi pitää vähän kuin tuplakorvauksena, mutta jos me ajattelemme, missä vaikeuksissa esittävä taide, taide yleensä, Suomessa tällä hetkellä on, niin se ei ole pulma, ei ollenkaan. Tässä mielessä minusta kertakorvausajatuksen periaatteellinen puoli on hyväksyttävissä, mutta käytännön ongelmaksi siitä ei millään tavalla ole.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

4) Hallituksen esitys laeiksi mielenterveyslain ja valtion mielisairaaloista annetun lain 3 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 231/1996 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 4/1997 vp

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 4.

Keskustelu:

Ed. M a n n i n e n : Arvoisa rouva puhemies! Lakiesityksessä esitetään mielenterveyslakia ja valtion mielisairaaloista annettua lakia muutettavaksi siten, että kriminaalipotilaiden vaativa hoito keskitettäisiin heidän hoitonsa edellyttämiin sairaaloihin. Myös Terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen mahdollisuuksia määrätä tällaisen potilaan hoitopaikka lisättäisiin ja lisäksi kuntien osallistumismahdollisuuksia näiden päätösten tekemiseen sekä valtion omistamien mielisairaaloiden hallintoon lisätään.

Lakiesitys sinänsä, erästä valitusasiaa koskevaa kohtaa lukuun ottamatta, on teknisesti mutkaton ja hyväksyttävä, mutta haluan kuitenkin tarkastella hiukan laajemmin tätä asiaa siitä syystä, että mielenterveysongelmia entistä useammin esiintyy yhteiskunnassamme, mutta siitä huolimatta psykiatrinen hoitojärjestelmä ei ole saanut mielestäni sille kuuluvaa asemaa ja merkitystä suomalaisessa erikoissairaanhoitojärjestelmässä. Lakiesitys liittyy myös pitempänä jaksona siihen, mitä erikoissairaanhoidossa ja erityisesti psykiatrisessa sairaanhoidossa kuntien ja valtion välillä sekä yleensä sen kehittymisessä on tapahtunut.

Psykiatrisessa sairaanhoidossammehan on tapahtunut viimeisen parinkymmenen vuoden aikana todella merkittävä muutos. Ensinnäkin sairaansijat ovat vähentyneet kolmasosaan aiemmin olleista. Kehitys sinänsä on ollut tervettä ja myönteistä, mutta puutteena on ollut se, että vastaavasti laitospaikkojen sulkeuduttua ei ole siirretty tarvittavia resursseja avohoitoon, ja eräiltä osin eräissä piireissä ja kaupungeissa voidaan puhua jopa psykiatristen potilaiden heitteillejätöstä hoidon sijaan. Tämä on asia, johon tulisi kiinnittää vakavaa huomiota tulevaisuudessa.

Lakiesityksen tausta taas liittyy vuoden 1996 valtion talousarvioehdotukseen. Ehdotuksessa esitettiin yleisesti omaksutun linjan mukaisesti luopumista valtion mielisairaaloista ja niiden siirtämistä kuntien hoidettaviksi. Kuitenkin nämä kaksi valtion omistamaa sairaalaa, Niuvanniemen sairaala ja Vanhan Vaasan sairaala, ovat perinteisesti hoitaneet aina vuoteen 1989 saakka lähes kaikki kriminaalipotilaat, ja sen lisäksi niissä on suoritettu myös mielentilatutkimuksia.

Kun 1989 muutettiin järjestelmää siten, että myös kriminaalipotilaiden kustannukset jaettiin kotikuntien maksettavaksi, syntyi kehitys, että entistä enemmän kriminaalipotilaita otettiin hoidettavaksi, jos käytän tällaista sanaa, ns. tavanomaisiin mielisairaaloihin. Kun vuoteen 89 lähes kaikki kriminaalipotilaat hoidettiin näissä valtion mielisairaaloissa, niin vuonna 95 enää noin 35 prosenttia kriminaalipotilaista ohjautui näihin sairaaloihin. Niinpä kehitys onkin käynyt niin, että vuodesta 75 vuoteen 94 kokonaismäärä valtion mielisairaalassa potilaiden osalta on alentunut 40,7 prosenttia ja kriminaalipotilaiden osuus 49,3 prosenttia. Näistä kriminaalipotilaiden ja mielentilatutkimuksessa olevien potilaiden osuus sairaalan koko potilasmäärästä on ollut Niuvanniemessä 72 ja Vanhassa Vaasassa 61 prosenttia. Vaikeahoitoisia ja vaarallisia potilaita on ollut Niuvanniemessä 28 prosenttia ja Vanhan Vaasan sairaalassa 39 prosenttia.

Kaiken kaikkiaan oli odotettavissa ja pelättävissä, että jos nämä sairaalat oli siirretty esityksen mukaisesti kunnallisiksi sairaaloiksi, olisivat kriminaalipotilaiden ja erityisesti vaikeahoitoisten ja vaarallisten potilaiden hoitotaso ja -mahdollisuudet heikentyneet ratkaisevasti tässä maassa. Siksi ed. Marjatta Vehkaoja yhdessä yli sadan muun edustajan kanssa tekikin aloitteen valtion vuoden 96 budjettiperusteiden muuttamiseksi niin, että näitä valtion mielisairaaloita ei lopetettaisi. Kun tämä aloite tuli hyväksytyksi, niin tämän seurauksena on nyt hallituksen toimesta ja valiokunnan hyväksymänä täällä käsiteltävänä esitys, jonka mukaisesti kehitetään valtion mielisairaalajärjestelmää eikä lakkauteta, kuten alun perin hallituksella oli tarkoituksena.

Tämä kehittäminen tapahtuu siten, että aiemman yhteisen johtokunnan sijaan molemmille valtion mielisairaaloille tullaan asettamaan oma johtokunta, johon määrätään kuusi — kahdeksan jäsentä, joista kahden tulee edustaa kunnallista terveydenhuoltoa. Vastaavasti asetetaan myös oikeuspsykiatristen asioiden lautakuntaan puheenjohtaja ja kolme jäsentä, joista jäsenistä yhden on edustettava oikeustieteiden asiantuntemusta, kahden psykiatrista asiantuntemusta, joista toisen on samalla edustettava kunnallista terveydenhuoltoa.

Kunnallisen terveydenhuollon edustajien mukaan ottaminen on perusteltua myös siksi, että kunnat maksavat käytännössä näiden sairaaloiden kuluista noin 85 prosenttia; potilasmaksuina tulee 5 prosenttia. Sen lisäksi valtio kustantaa ennen kaikkea mielentilatutkimuksesta aiheutuvat kustannukset.

Olen vakuuttunut siitä, että tämä järjestelmä ja lakiesitys turvaavat sen erityisasiantuntemuk-

sen ja sen tietotaidon, jota meillä tarvitaan kriminaalipotilaiden hoidossa, sillä muun psykiatrisen hoidon luonteen paljolti muututtua sairaalakokojen pienennyttyä ei olisi voitu turvata niissä sellaista hoidon tasoa ja tietotaitoa kuin voidaan näiden kahden valtion ylläpitämän mielisairaalan avulla ja puitteissa. Tästä syystä haluan antaa kiitokset hallitukselle siitä, että se on ed. Vehkaojan aloitteen pohjalta tehnyt hyvän esityksen, jolla pystytään turvaamaan kriminaalipotilaiden, vaikeahoitoisten ja erityisesti vaarallisten potilaiden hoito tässä maassa asianmukaisella tavalla.

Lisäksi haluan kuitenkin lyhyesti todeta, että vastaavasti hallituksen tulisi kiinnittää huomiota myös muihin psykiatristen sairauksien hoidon ongelmiin niin, että enenevät mielenterveyshäiriöt voitaisiin hoitaa tässä maassa asianmukaisella tavalla niin suurelta osin kuin mahdollista avohoidossa mutta tarvittaessa myös laitoshoidon puitteissa. Meidän on lopultakin rinnastettava psykiatrinen hoito saman arvoiseksi somaattisten sairauksien hoidon kanssa, emmekä me voi säästöjä kohdentaa ensisijaisesti niille alueille, joilla potilaat ovat puolustuskyvyttömiä eivätkä voi puolustaa omia oikeuksiaan.

Toivonkin, että tämän hyvän lakiesityksen tultua hyväksytyksi hallitus esittää uuden paketin, jossa pyritään edesauttamaan psykiatrisen hoidon tasoa meidän maassamme niin, että se tulisi tasavertaiseen asemaan muun sairaan- ja terveydenhoidon kanssa.

Edustajat Norrback ja Juhantalo merkitään läsnä oleviksi.

Ed. A l a r a n t a : Rouva puhemies! Ed. Manninen jo edellä totesi asiantuntemuksella, mikä lakimuutoksen merkitys on. Lyhkäisesti voisi todeta, että se vaikuttaa kahteen asiaan, ensiksi siihen, että se turvaa nyt valtion mielisairaaloiden eli Kuopiossa sijaitsevan Niuvanniemen sairaalan ja Vaasassa sijaitsevan Vanhan Vaasan sairaalan toiminnan. Tämähän tapahtuu, niin kuin on käynyt ilmi, sitä kautta, että ns. kriminaalipotilaat ohjataan näihin kahteen sairaalaan hoidettaviksi. Tästä seuraa toinen vaikutus, joka on se, että tällainen potilas saa varmasti tulevaisuudessa asianmukaisen hoidon. Näitä potilaita on noin 300 vuodessa. Esimerkiksi Niuvanniemen sairaala kouluttaa tällaista lääkärikuntaa, mikä tietysti sinänsä turvaa asiantuntemuksen.

Keskustelussa lakivaliokunnassa herätti kiinnostusta valitusmahdollisuus siitä, mihin sairaalaan potilas ohjataan hoitoon, ja kävi ilmi, niin kuin mietinnöstä ja lausunnosta käy, että pakkohoitopäätöksestä sinänsä voi valittaa mutta sijoittamisesta ei. Kun sijoituspäätös perustuu lääketieteelliseen arviointiin, onkin varmasti vaikeata muiden arvioida, onko se asianmukainen. Mutta ajattelen niin, kun ed. Manninen toivoi jatkokäsittelyä, että ehkä tämä on sen suuruinen periaatteellinen ongelma, että siihen pitäisi tulevaisuudessa voida huomiota kiinnittää.

Terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen johtaja lähetti lakivaliokunnan asiantuntijakuulemisessa meille päättäjille sellaisia terveisiä, että tässä asiayhteydessä pitäisi kiinnittää huomiota alkoholipolitiikkaan. Hän hyvin painavasti puhui siitä, kuinka keskeisessä asemassa tällaisten ongelmien ja tällaisten sairauksien ja näitten seurauksien syntymisessä on alkoholin liikakäyttö. Toivoisin, että kun asiaa jatkossa selvitetään, myös tämä puoli otettaisiin silloin huomioon.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Minä en kovin pitkään vie eduskunnan aikaa. Tällä kertaa minä puutun samoihin asioihin, joita ed. Manninen hyvinkin syvällisesti käsitteli. Ensimmäinen niistä on kriminaalipotilaiden hoito. Tuomioistuin jättää ihmisen tuomitsematta rangaistukseen, jos hän on ymmärrystä vailla. Hän joutuu sen jälkeen tällaiseen mielisairaalaan hoidettavaksi. Eräissä tapauksissa, näin olen väittänyt, tällainen päätös on lottovoitto rikolliselle sikäli, että jos hän saisi normaalissa tapauksessa ehkä elinkautisen rangaistuksen, hän saattaa suhteellisen lyhyessä ajassa tapauksesta riippuen selvitä tästä mielisairaalahoidosta vapaaksi ihmiseksi, ja hän on silloin myös tapauksesta riippuen suuri riski yhteiskunnalle.

Kun katselin kirjalliseen kysymykseen saamaani vastausta, muistaakseni n:o 102 näiltä valtiopäiviltä, siellä todetaan, että keskimääräinen sairaalassaoloaika on vuodesta 1991 vuoteen 1995 alentunut 6,9 vuodesta 5,3 vuoteen. Se osoittaa sitä, että yhä nopeammin tällaiset hyvinkin vaarallisiksi rikoksentekijöiksi osoittautuneet ihmiset pääsevät pois sairaalasta. Päätös heidän osaltaan on monta kertaa hyvin yksilöllinen riippuen siitä, miten lääkäri tämän harkitsee. Lääkäri ei useinkaan, näin arvelen, tai ainakaan aina katso, mikä riski tällaisesta rikoksentekijästä — henkirikoksen tekijästä, väkivaltarikoksen tekijästä, raiskaajasta — on yhteiskunnalle ja sen jäsenille. Tässä mielessä tämä sairaalassa tapah-

tuva tietyllä tavalla rangaistuksen kärsiminen on jossakin määrin ongelmallinen. Sehän ei tietysti ole sitä, mutta tarkoitushan olisi, että kun hän tulee sieltä ulos, hän olisi parantunut. Näin ei kuitenkaan useimmissa tapauksissa ole, vaan hän on edelleen yhteiskunnalle vaarallinen.

Toinen asia, jossa on tullut myös vastaus eduskuntakyselyyn, oliko se n:o 101, koskee ongelmaa, johon myös ed. Manninen puuttui. Meillä on mielisairaaloista laskettu kymmenen viime vuoden aikana potilaita hyvin runsaasti avohoitoon. Minä muistelen, että peräti 60 prosenttia olisivat vähentyneet nämä paikat, joita sairaaloissa on ollut. Tämähän on toisaalta tietysti hyvä, jos tällaiset potilaat menestyvät vapaudessa, mutta nyt on ollut sellainen hyvin ongelmallinen ilmiö, joka näkyy tästä kirjalliseen kysymykseen annetusta vastauksestakin, että kuolleisuus näiden potilaiden kohdalla on valtavan suuri. Joko kuolema on tapahtunut oman käden kautta taikka sitten normaalia tietä sairastumisen kautta, ja suuri osa avohoitoon lasketuista potilaista kuolee. Se on toisaalta ymmärrettävää. Tällainen mielenterveydellisesti häiriintynyt ihminen on ollut pitkään sairaalahoidossa, tottunut siihen turvalliseen ympäristöön, joka hänellä siellä on. Kun sen jälkeen hänet työnnetään sieltä ulos kovaan maailmaan, tämä aiheuttaa useille henkisesti sellaisen trauman, että he siitä syystä sairastuvat, menettävät terveytensä ja kuolevat taikka sitten tekevät sen oman käden kautta.

Tämä asia on aika julma, ja tähän pitäisikin kiinnittää huomiota. Jos ollaan ihan rehellisiä, tietysti — tämä on vaikea sanoa — ehkä jotkut toivovat, että pääsisivät tämän maailman kidutuksesta pois, mutta jos se tapahtuu sillä perusteella, että yhteiskunta nämä mielisairaat hylkää avohoitoon teennäisillä ja taloudellisilla perusteilla, silloin ollaan ilman muuta väärillä linjoilla. Siinä mielessä yhteiskunnan tulisi nyt kiireesti tutustua tilanteeseen.

Puhutaan, että jossakin Oulun suunnassa peräti puolet olisi niistä ihmisistä kuollut, jotka ovat Heikinharjun sairaalasta päässeet avohoitoon — totta kai jokainen joskus kuolee — suhteellisen lyhyellä ajalla. Kirjallisessa vastauksessa ei sitä myönnetä ihan sellaisenaan mutta ei kiistetäkään. Jos näin on, tällainen Heikinharjun sairaala olisi varmasti ihan hyvä kiinteä yksittäinen kohde sen seikan tutkimiseksi, mitä näille mielenterveyspotilaille tapahtuu silloin, kun he pääsevät siihen yhteiskunnan suuresti ihailemaan avohoitoon ja avohuoltoon.

Ed. A l a - H a r j a : Arvoisa puhemies! Käsiteltävä lakiesitys on minusta suuri työvoitto. Nimittäin ainakin kymmenen vuoden ajan on pyöritelty valtion mielisairaaloitten asioita, ja erikoisesti Vanhan Vaasan sairaalan kohtalo on ollut vaakalaudalla, koska on ollut paljon paineita siihen suuntaan, että kriminaalipotilaat, mielenterveyden häiriöistä kärsivät rikospotilaat, olisi sijoitettu vain yhteen sairaalaan. Myöskin Niuvanniemen sairaalalla ja Vanhan Vaasan sairaalalla on ollut yhteinen johtokunta, ja myös kustannukset on laskettu sillä tavalla aikaisemmin, että on keskihinta, joten jos toinen sairaala kuluttaa enemmän kuin toinen, tämä toinenkin sairaala joutuu kärsimään niistä kustannuksista.

Viime vuonna valtiovarainvaliokunnan sosiaali- ja työjaosto otti kantaa tämän suuntaisesti, että olisi lailla turvattava kahden valtion mielisairaalan jatkuminen niin, että olisi mahdollisuus potilaillakin valita, niin että jos toisessa sairaalassa on hoidon kanssa ollut vaikeuksia, on mahdollisuus mennä toiseen. Monestihan on niin, että juuri näiden potilaiden kohdalla vaikeuksia syntyy.

Laissa on hyvää se, että molemmilla sairaaloilla on omat johtokuntansa, molempien sairaaloiden jatkuvuus on turvattu lailla ja myös kunnat pääsevät osallistumaan päätöksentekoon, koska kunnat kuitenkin kustantavat aika pitkälti näiden potilaiden hoidon.

Mitä ed. Aittoniemi puhui mielisairaiden avohoidosta, ei voida tarkastella yksi yhteen mielisairaspotilaita ja oikeuspsykiatrisia potilaita. Ne ovat kaksi aivan eri ryhmää. Tämä oli se peruste, miksi ei voitu valtion mielisairaaloiden potilaita siirtää tavallisiin psykiatrisiin laitoksiin, koska siellä ei ole sellaista tietotaitoa ja osaamista, joka on kehittynyt kummassakin valtion mielisairaalassa pitkän työn ja kehittelyn tuloksena.

Siitä mitä ed. Alaranta sanoi alkoholi- ja huumeasioista, olen samaa mieltä, koska yhä enemmän kriminaalipotilailla on alkoholi- ja huumeongelmia, ja myös erittäin tärkeää on jatkohoito. Pitää paikkansa, että keskimääräinen hoitoaika on lyhentynyt. Se osoittaa, että hoitomuodot ja lääkitykset ovat kehittyneet. Mutta on tärkeää jatkohoidon varmistaminen juuri niin kuin ed. Aittoniemi sanoi, koska näillä potilailla on kriminaalitausta ja heidän vaarallisuutensa on huomioitava. Olen eri mieltä lääkäreistä: Lääkärit, jotka hoitavat näitä potilaita, myös kriminaalipuolen hyvin tiedostavat ja ottavat huomioon.

Minusta laki on erinomaisen hyvä, ja olen iloinen, että on päästy näin pitkälle, että nämä molemmat sairaalat saavat työrauhan.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Törnqvist.

Ed. M a n n i n e n : Arvoisa rouva puhemies! Mielestäni sekä ed. Alaranta että ed. Aittoniemi kiinnittivät huomiota tärkeään ja vakavaan asiaan. Valituskysymys hoitopaikasta on varmasti syytä selvittää. Toisaalta on ehkä muistettava, että valituksen käsittely aina kestää. Tuon lain mukaankin vähintään kuuden kuukauden välein on tarkistettava hoitopaikkaa, onko se oikea potilaalle. Näin ollen se hiukan lievittää ehkä sitä erillisen valitusoikeuden puutetta.

Ed. Aittoniemi aivan oikein totesi, että avohoito on ongelmallinen hyvin monessa tapauksessa. Useimmiten käy niin, että lääkinnällinen hoito keskeytyy, kun potilas pääsee avohoitoon, ja sitten syntyy näitä ed. Aittoniemen mainitsemia ongelmia. Sosiaali- ja terveysvaliokunta kiinnitti tähän myöskin huomiota ja on pyytänyt hallitusta selvittämään, olisiko mahdollista löytää sellaista järjestelmää, että tietyllä tavalla pakkohoitoa tämän lääkinnällisen hoidon suhteen jatkettaisiin myöskin avohoidossa, jotta näiltä ongelmilta vältytään.

Totta on myöskin se, mitä ed. Aittoniemi totesi, että kuolemantapauksia on ollut hyvin paljon: kehitysvammahuollosta avohoitoon siirrettyjen potilaiden osalta, mutta myöskin mielenterveyspuolella. Yksi ongelma on ollut tämä, mikä koskee Heikinharjuakin, sehän on entinen ns. B-mielisairaala, joka nimike vuonna 1977 lopetettiin mielisairaslailla, mutta ne siirtymäkaudet ovat olleet ongelmallisia, kun näistä entisistä säilytyslaitoksista on siirretty potilaita avohuoltoon. Nykyinen psykiatrinen hoito on enemmänkin hoitoa. Vanha säilytysmentaliteetti on loppunut.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! En minä nyt halua mitenkään halveerata ed. Ala-Harjan siviilityöammattikuntaa eli lääkäreitä, mutta pitkän poliisiurani aikana joskus näin, että 3—4 kuukauden kuluttua siitä, kun henkilö oli määrätty hoitoon, pappa käveli jo vapaana. Kun minä sitten kyselin, minkä takia näin äkkiä on vapaaksi päästy, kun normaalisti hänelle olisi pitänyt tuollaista 12:ta vuotta tarjoilla, vastattiin, että he eivät ole tuomareita, he ovat lääkäreitä. Kyllä minä sen ymmärrän, mutta uskon, että sen 3—4 kuukauden aikana tämä väkivaltainen ihminen, jonka oli todettu olleen ymmärrystä vailla, ei kovin paljon siellä sairaalassa muuttunut yhteiskunnalle myönteiseksi henkilöksi. (Ed. Ala-Harja: Oli väärässä paikassa!) Näitä on kyllä paljon. Että tällä lailla.

Ed. V e h k a o j a : Arvoisa rouva puhemies! Minusta on hieno asia, että pitkän juoksun loppupää on nyt meillä tässä näkyvillä ja ollaan saamassa myönteinen päätös, jolla näiden kahden valtion mielisairaalan toiminta voidaan lain perusteella turvata myöskin tulevaisuudessa. Minusta on ollut oikeastaan aika ikävää seurattavaa, miten vaikeaa aikaa nämä sairaalat ovat joutuneet elämään, varsinkin Vanhan Vaasan sairaala, kun se on ollut eräänlaisessa alisteissa asemassa suhteessa Niuvanniemeen aikaisemmin.

Haluaisin kiinnittää huomiota siihen, että näiden sairaaloiden toiminnan turvaaminen jatkossa tulee todennäköisesti palvelemaan myöskin meidän huumehuoltoamme laajemminkin, ei vain ns. kriminaalipotilaiden huumeongelmien takia. Saattaa myös olla niin, että toimintaa on järkevää muutamissa paikoissa Suomenmaassa kehittää siihen suuntaan, että pystytään myöskin Helsingin seudun ulkopuolella vakaviin huumeongelmiin kenties vastaamaan näiden sairaaloiden tulevan toiminnan kautta. Tällaisia suunnitelmia on jonkin verran jo tehtykin.

Sitten tietenkin on sanottava, että tässä yhteydessä haluan myöskin kiittää muita kansanedustajia siitä tuesta, minkä tämän aloitteen suhteen olen saanut. Ilman kaikkien muiden tukea tässä emme vielä olisi. Minusta tämä olkoon hyvä, kannustava esimerkki siitä, että kyllä tässä talossa kannattaa olla aloitteellinen.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

5) Hallituksen esitys laiksi rikoslain 29 luvun 1 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys 16/1997 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti lakivaliokuntaan.

6) Hallituksen esitys laiksi taiteen edistämisen järjestelystä annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys 17/1997 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti sivistysvaliokuntaan.

7) Hallituksen esitys laiksi vakuutusyhtiölain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys 18/1997 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti talousvaliokuntaan.

8) Lakialoite laiksi tuloverolain 31 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Lakialoite 21/1997 vp (Pia Viitanen /sd ym.)

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin valtiovarainvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Viitanen: Arvoisa puhemies! Lakialoitteessani esitetään, että opiskelijoille annettaisiin oikeus vähentää tarvittava kurssikirjallisuus verotuksessa. Tässä aloitteessa opiskelija siten tehtäisiin tasa-arvoiseksi muiden tulonsaajaryhmien kanssa, jotka jo nyt voivat vähentää ammattikirjallisuutensa verotuksessa.

Täällä äsken todettiin, että kannattaa olla aloitteellinen, ja toivon todellakin, että näin on, sillä tähän lakialoitteeseeni kaiken kaikkiaan kertyi 102 nimeä, eli eduskunnan enemmistö tuntuu olevan lakialoitteeni takana. Tässä yhteydessä haluankin kiittää kaikkia, jotka ovat tämän allekirjoittaneet ja siten tukensa asialle antaneet. Voi olla, että näitä allekirjoituksia olisi tullut enemmänkin, mutta jossain vaiheessa minun oli vain kerta kaikkiaan pistettävä kerääminen poikki ja asia vireille.

Se palaute, minkä sain allekirjoittajilta, oli pääosin myönteistä, joitakin kysymyksiäkin herättävää. Useimmiten itse olin kovin ilahtunut siitä, että kuulin terveisiä, että tämä on hyvä aloite, kun minullakin on opiskelevia lapsia jne. Eli siinä mielessä olen oikein tyytyväinen palautteeseen, minkä olen tähän mennessä saanut.

En malta olla kertomatta sitä, mistä oikeastaan idean tähän asiaan sain. Nimittäin jokin aika sitten entinen oma yhdistykseni Tampereen sosialidemokraattinen opiskelijayhdistys, joka toimii pääasiassa Tampereen yliopistolla, oli tässä asiassa aloitteellinen. Yhdistys oli huomannut, että tämän tyyppinen epäkohta on olemassa, ja teki tästä julkilausuman, joka aiheuttikin jatkossa jonkin verran julkista keskustelua.

Itse havahduin joskus junassa kuuntelemaan; taisi olla Lahden paikallisradio tai vastaava radio, missä tästä asiasta keskusteltiin. Siellä oli keskustelemassa ainakin joku verohallinnon virkamies ja ihmeteltiin, miksi ihmeessä opiskelijat eivät ole tällä hetkellä tasavertaisessa asemassa muiden tulonsaajaryhmien kanssa. Ainakin verohallinnosta päin siinä keskustelussa viestitettiin, että todellakin tämä on vähän ongelmallinen tilanne, ja myönnettiin, että tässä tiettyä epäoikeudenmukaisuutta ilmenee, mutta oikeastaan perustelu nykykäytännölle tuntui olevan se, että lainsäädäntö nyt vain on sellainen. Sitä useaan otteeseen sitten toistettiin, että lainsäädäntö on sellainen. Sillä hetkellä jo, kun junassa istuin ja laukussani tämä aloite oli, toivoin, että pian tämän aloitteen saisin jätettyä, ja toivon mukaan tätä lainsäädäntöä sitten saataisiin muutettua niin, että tilanne tältä osin korjaantuisi.

Yksi mielestäni hyvä ja mielenkiintoinen perustelu sen lisäksi, että tämä selkiinnyttäisi tämänhetkistä tilannetta ja asettaisi opiskelijat tasavertaiseen asemaan muiden väestöryhmien kanssa, tuli erään kollegan suusta. Hän sanoi, että tämä on loistava aloite siinä suhteessa, että tämä tukee nykyisin hyvin voimakkaasti esillä olevaa ajatusta elinikäisestä oppimisesta. Eli voit välillä olla palkansaaja tai yrittäjä, voit välillä olla opiskelija ja taas uudestaan palkansaaja ja kuitenkin sinulla sitten tavallaan oikeudet ja etuudet säilyvät samanlaisina tässä suhteessa, olivat työt mitä tahansa. Minusta tämä on hyvä ajatus pitää mielessä, että myös tällä osaltaan tuemme nykyisin voimakkaasti esillä olevaa ajatusta elinikäisestä oppimisesta.

Haluan myös todeta tässä yhteydessä sen, että tämän aloitteen valtiontaloudelliset kustannukset olisivat, tietty, hyvinkin pienet. Tämähän lähtee ihan siitä, että kovinkaan moni opiskelija loppujen lopuksi todennäköisesti ei saisi kyseisenä verovuonna niin paljon tuloja, että ylipäätään niistä jotain vähennettävää olisi. Tämä olisi enemmänkin olemassa oleva mahdollisuus sitä tilannetta varten, että opiskelijat saisivat nämä kyseiset tulot. Toki tietäen opiskelijoiden kohtuullisen vähävaraisuuden tänä päivänä varmas-

ti jokainen opiskelija tästä verovähennysoikeudesta huolimatta pyrkisi ottamaan kurssikirjansa mahdollisuuksien mukaan kurssikirjastoista ja muista kirjastoista. Eli siinä suhteessa tämä asia olisi valtiontaloudellisesti näin ollen pieni, mutta kuitenkin haluan korostaa, että opiskelijoille se olisi suuri asia. Opiskelijoille se olisi mielestäni pitkästä aikaa tästä talosta myönteinen, jos voi sanoa, signaali eteenpäin, että haluamme tukea opiskelua tälläkin tavoin.

Kerätessäni nimiä tämä aloite herätti muutamia kysymyksiä, joita tässä yhteydessä haluaisin kommentoida.

Ensinnäkin yksi, mikä usein tuli vastaan, oli se, että emmekö me nyt kuitenkin muutenkin ole pyrkimässä pois kaikenlaisista verovähennysmalleista. Oma vastaukseni tähän oli, että voi olla, että näin on, mutta niin kauan kuin meillä tämän tyyppinen järjestelmä, jossa joillain on oikeus veroista vähentää, on olemassa, miksemme saman tien korjaisi sitä niin, että se olisi mahdollisimman tasavertainen kaikille.

Toinen, ehkä yleisin kysymys, mikä minua vastaan tuli, oli sen tyyppinen, eikö tämä laita tavallaan kurssikirjastojen aseman kyseenalaiseksi eli eikö mieluummin kannattaisi kehittää kurssikirjastoja. Vastaukseni tähän on se, että mielestäni nämä kaksi asiaa eivät ole mitenkään vastakkaisia. Myös minun mielestäni on ensiarvoisen tärkeää ja ensisijaista tukea edelleenkin kurssikirjastoja, koska se tulee olemaan jatkossakin se pääasiallisin väylä, mitä kautta opiskelija tulee kirjallisuutensa hakemaan.

Päinvastoin toivon, että tällä aloitteella saisin toisaalta herätettyä keskustelua siitä, että tällä hetkellä kurssikirjastoissa on jonkin verran resurssipulaa ja asia pitäisi korjata. Toivon, että tätä kautta julkiseen tietouteen tulisi myös se, että opiskelijat joutuvat usein jonottamaan pitkiäkin aikoja omia kirjojaan, ja vain hätätapauksessa, jos vain jostain rahaa löytyy, tällaiset ostetaan, jotta saisi tenttiin ajoissa valmistautua.

Kolmanneksi, mikä tietenkin minua ehkä eniten tässä asiassa kiinnostaa, oli kysymys siitä, eikö tämä suosi suurituloisia eli niitä opiskelijoita, jotka ylipäätään vuoden aikana sen verran tienaavat, saavat kerättyä sen verran tuloja, että saavat tuloista jotakin vähentääkin. (Ed. Aittoniemen välihuuto) — Ed. Aittoniemi saa kohta kysyä minulta sitä erikseen. Minä tässä selitän tämän asian ensin. — Totta, minun mielestäni tämä suosii todellakin niitä opiskelijoita, jotka saavat vuoden aikana sen verran tienattua.

Mutta toisaalta, eikö näin voi ollakin? Eikö se silloin ole ihan hyvä asia, jos tällaisia opiskelijoita tuemme?

Ensinnäkin minun mielestäni käsite hyvätuloinen, kun puhutaan opiskelijasta, on äärimmäisen harvinainen, eli harvoinpa opiskelija kykenee opiskeluaikanaan olemaan mitenkään hyvätuloinen, vaikkakin hän olisi niin onnellisessa asemassa, että hän silloin tällöin opiskelun ohella saisi jonkin verran töitä tehtyä ja siitä sitten jonkin verran palkkaakin kerättyä.

Toiseksi, se ajatussuunta, mikä täällä ainakin tämän kahden vuoden ajan, minkä minä olen tässä talossa ollut, on ollut vallalla, on se, että kannustetaan ihmisiä opiskelemaan, tekemään töitä ja kannustetaan opiskelijoita tekemään töitä opintojen ohella. Jos me haluamme tällaiseen kannustusjärjestelmään mennä, niin mikäpä on sen kannustavampaa kuin se, että opiskelijalle annetaan tasavertainen vähennysmalli.

Arvoisa puhemies! Opiskelu on kaikin puolin, niin yhteiskunnan kuin yksilönkin kannalta, äärimmäisen hyödyllistä toimintaa. Sen vuoksi mielestäni kaikin tavoin, miten vain voimme, meidän täytyy opiskelua tukea. Tämä aloite olisi yksi pieni mutta kuitenkin oikean suuntainen askel siihen suuntaan. Näillä sanoin toivonkin myötätuntoa myös valiokunnassa ja jatkokäsittelyssä kyseiselle aloitteelle.

Ed. Rimmi merkitään läsnä olevaksi.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa rouva puhemies! Ed. Viitasen aloite on ihan hyvä. Siitä ei ole mitään poikkiteloin sanottavaa. Kyllä meidän pitäisi yhteiskunnassa suhtautua niin, että opiskelua kannustettaisiin, ja niin kuin ed. Viitanen itse aloitteestaan totesi, kyllähän tässä on esitetty tasa-arvoa lisäävää näkemystä, eli muilla ryhmillä, jotka tienaavat, on mahdollisuus tulon hankkimisesta johtuvia kustannuksia vähentää, ja tässä on kysymys siitä. Tietysti voidaan vähän kysyä, että jos opiskelija on töissä ja hän hankkii sinä vuonna kirjallisuutta, se ei välttämättä ole siihen tuloon liittyvä kulu, mutta tulevaisuudessa hän ilmeisesti opiskelun tuloksena voi hankkia tuloa; uudessa ammatissaan hän tulee hankkimaan todennäköisesti tuloa, ja siinä mielessä tämä on perusteltua myös ihan näin lausuttuna.

Kun tätä miettii kokonaisuutena, niin todennäköisesti valtiontaloudelle tällä ei ole oikeastaan mitään merkitystä, jos lasketaan rahassa,

koska hyvin harva niin paljon vuodessa edes hankkii, mutta jos hankkii, niin kyllä se kannuste pitää hänelle suoda, mikä tässä on esitetty.

Toivon mukaan tämä menee valiokunnassa hyvin. Tässä on nimiä paljon. En ole laskenut, mutta todennäköisesti tämä tarkoittaa, että tässä on eduskunnan enemmistö, jolloin tällä on hyvät läpimenon mahdollisuudet. Toivottavasti tämä tulee nopeasti tänne takaisin ja voidaan tämmöinen kädenojennus opiskelijoille antaa, kun tässä on leikkauksiakin tehty.

Mutta sen verran toivoisin opiskelijoiden osalta, että myös hallitus paneutuisi enemmän opintotuen määrän korottamiseen, jos se vain mitenkään on mahdollista, koska se tulisi kaikille. Opiskelijat ovat kyllä korviaan myöten veloissa monessa tapauksessa, kun opiskelevat usean vuoden ja joutuvat ottamaan lainaa, koska elämiseen tuet eivät riitä ja harvoilla vanhemmilla on niin paljon rahaa, että he voivat rahoittaa koko opiskelun.

Ed. K i v i n i e m i : Arvoisa puhemies! Olen myös allekirjoittanut tämän lakialoitteen, koska se on mielestäni asiallinen ja tarpeellinen. Se asettaa opiskelijat samanarvoiseen asemaan muiden tulonsaajien kanssa, ja opintorahahan on verollista, joten ei siinä senkään puolesta ole mitään ristiriitaa — tämä kommenttina ed. Lahtelalle.

Mutta toki tämä lakialoite herättää juuri niitä kysymyksiä, mitä ed. Viitanen otti puheenvuorossaan esille. Ilman muuta meidän pitää pystyä kehittämään myös kurssikirjastoja, että sieltä on opiskelijoilla mahdollisuus lainata, koska se on ensisijainen tapa saada opiskelukirjat käyttöön. Opiskelukirjojen ostaminen on hyvin kallista, ja vaihtelee hyvin paljon eri alojen välillä se, onko kirjojen ostaminen ylipäänsä mahdollista. Kun joillakin aloilla tenttiin pitää lukea useita kirjoja, paksuja opuksia, ja joillakin aloilla selviää yhdellä kirjalla isostakin tentistä, tässä on tavallaan eriarvoisuuttakin eri opiskelualojen osalta. Mutta tämä olisi erittäin hyvä lisä opiskelijan asemaa parantamaan ja siinä mielessä oikein kannatettava.

Mutta toki voisi toivoa hallituspuolueilta ja hallitukselta myös vähän suurempia ja konkreettisempia askeleita opiskelijan toimeentulon parantamiseksi. Ainakin tähän mennessä hallitukselta on tullut lähinnä vain risuja ja raippoja, kun opintotukea on pienennetty. Toivottavasti nyt tällaiset pienet edistysaskeleet saisivat myötätuulta osakseen.

Ed. Jari K o s k i n e n : Arvoisa rouva puhemies! Sen verran tuoreessa muistissa on oma opiskeluaika, että käytän puheenvuoron tästä asiasta. Tottahan on se, että silloin kun oli tärkeimmät tentit ja tärkeimmät kurssit menossa, niin kurssikirjoja kirjastosta oli erittäin vaikea saada. Jos halusi edetä opinnoissa siihen tahtiin kuin oli itse ajatellut, oli pakko ostaa kirjat. Tietysti toisaalta ne olivat erittäin hyviä ja tärkeitä kirjoja, joihin voi palata myöhemminkin elämänsä vaiheissa, jos haluaa kerrata asioita. Siinä mielessä tämä on hyvä lakialoite, että se pistää opiskelijat samalle viivalle muiden ihmisten kanssa, jotka tarvitsevat ammattiin tähtäävää kirjallisuutta.

Tietysti keskusteluun voisi todeta, että voitaisiin tehdä myös toisenlainen lakialoite siitä, että poistettaisiin tällainen verovähennysoikeus kaikilta. Jos ihminen haluaa kehittyä omassa ammatissaan, sitä varten haluaa hankkia kirjallisuutta, lehtiä tai jotakin muuta, hän investoi siihen omat rahansa ilman, että otetaan erikseen mitään verovähennyksiä. Ehkä sekin kannustaisi ihmisiä omaehtoisuuteen eikä päätöksiä kirjojen ostamisen suhteen tehdä pelkästään sen vuoksi, että saadaan vähentää jostain veroista.

Ed. V i i t a n e n : Arvoisa puhemies! Sekä ed. Lahtela että ed. Kiviniemi kiinnittivät huomiota muihin tapoihin, millä yhteiskunta opiskelijaa tukee. Ed. Lahtela puhui opintotuen määrän korotuksesta ja ed. Kiviniemikin toivoi suurempia ja konkreettisempia toimenpiteitä hallitukselta.

Olen aivan samaa mieltä puhujien kanssa. Siitä tulikin oikeastaan mieleeni sellainen asia, että tällä hetkellä, kun budjettia valmistellaan, voitaisiin ihan todellisuudessa nyt lähteä pyrkimään siihen suuntaan, että opintotukeen tulisi ensi vuoden budjetissa indeksikorotukset. Se voisi olla yksi tällainen konkreettinen ja hyväkin toimenpide, varsinkin kun tiedämme, että opintotukia leikattiin juuri tämän hallituskauden alussa.

Eräs asia tuli mieleen, kun ed. Viitamies oli pyytänyt puheenvuoron — hän ei valitettavasti nyt paikalla ollut. Hän kertoi minulle toisessa yhteydessä omasta ideastaan, mikä mielestäni myös on kannatettava, eli että tästedes voitaisiin myös säätää niin, opiskelijat saisivat vähentää myös ylioppilaskuntiensa jäsenmaksun verotuksessa samalla tavalla, kuin tällä hetkellä ay-liikkeen jäsenmaksut vähennetään. Se olisi ehkä toisen lakialoitteen paikka sitten jatkossa.

Ed. A l a r a n t a : Arvoisa puhemies! Aloite on tietysti aivan kannatettava ja hyvä, vaikka en ole itse ollut tilaisuudessa allekirjoittamaan sitä. Ed. Viitanen ei ole jaksanut ihan kaikilta edustajilta allekirjoituksia pyytää. Ed. Viitanen minusta hyvin realistisesti kyllä esitteli, mitä tämä käytännössä voisi vaikuttaa.

Jäin miettimään sitä, että jos tämän merkitys on opiskelijoillekin aika pieni, niin kuin todettiin sanomalla, että vain harvat voisivat käyttää vähennysoikeutta, ja kun tämä merkitys on sitten valtiontaloudellekin tästä johtuen hyvin pieni, mihin se hyöty sitten menee. Kun kurssikirjat ovat hyvin paljon nykyään ulkomailla kustannettuja, niin yksi hyötyjä ovat ulkomaiset kustannusliikkeet. Toivottavasti tämä ei ole pitkäaikaisen, kyyniseksi muuttuneen poliitikon puheenvuoro, mutta minä kyllä mietin sitä, että ei tämä aivan niin ongelmatonta ole, miltä äkkilukemalla näyttää. Valiokunta tutkinee asiaa ja esittänee sitten viisaista ratkaisuehdotuksia.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Minä olen kyllä allekirjoittanut aloitteen ja pidän sitä erittäin hyvänä, tietynlaisena virikkeenä hallituksen suuntaan. Tässä on tiettyjä teknisiä ja käytännön ongelmia tietysti, kun tällainen lakialoite tehdään, ja siihen täytyy tietysti paremmin paneutua, niin kuin ed. Alarantakin totesi, ennen kuin se on käyttökelpoinen.

Haluan kuitenkin tässä vaiheessa todeta, kun sosialidemokraatit täällä ovat innokkaasti opiskelijoiden puolella, että viime hallituksen aikana nimenomaan opiskelijoiden suuntaan ojennettiin kättä ja uudistettiin opintotukijärjestelmä. Tämä hallitus ei ole kyllä tähän mennessä käytännössä osoittanut paljon mitään, paitsi ihan jotakin pientä loppuvaiheessa. Toivoisi, että tehtäisiin tämän suuren mahtavan hallituksen sisällä työtä, jotta se samalla tavalla kuin aikanaan keskustavetoinen hallitus viime eduskunnan aikana ojentaisi kätensä opiskelijoille. Se on kovin kylmä se teidän kätenne, ja sitten tehdään tällaisia yksittäisiä aloitteita. Ne ovat tietysti hyviä, mutta yrittäkää saada se aikaan, että opetusministeriö ottaisi tästä vaarin ja sieltä lähtisi tämän aloitteen pohjalta teknisesti korjailtu esitys, niin silloin asia on kunnossa.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa rouva puhemies! Ed. Aittoniemelle voi todeta ihan aluksi, että hallituksen sisällä tehdään lujasti töitä, että tämän tyyppiset asiat menisi läpi. Saa nähdä, miten tässä sitten käy.

Nyt en joutanut tarkistamaan aikaisemman lain tulkintaa, koskeeko tämä pelkästään valtionverotusta vai koskeeko tämä myös kunnallisverotusta. Todennäköisesti ed. Viitanen on ainakin tarkoittanut, että tämä koskisi myös kunnallisverotusta. Sehän koskisi silloin myös pienempituloista ihmistä ja antaisi paremman hyödyn. Tämä jääköön minun tietämättömyyteni tiliin, kun en tiedä, mitä tämä tarkoittaa tässä suhteessa. Mutta ed. Viitanen voi tietysti todeta tähän, kumpaa hän tässä ajaa, kun tässä puhutaan vain valtionverotuksen osalta vähennyksestä.

Ed. K a r j u l a : Arvoisa rouva puhemies! Ed. Viitasen lakialoite tuloverolain muuttamisesta on periaatteessa ihan hyvä ja kannatettava. Olenkin yksi aloitteen allekirjoittajista.

Haluan tässä yhteydessä kuitenkin kaiken kaikkiaan verotuksen problematiikkaa lyhyesti tarkastella. Toivoisin, että todella hallituspuolueissa tämä sietämättömän korkean verotuksen taso otettaisiin laajemmin tarkasteluun ja jopa niin, että nuoria koskevana verotuksen uudistus voisi olla huomattavasti merkittävämpi nimenomaan sillä tavalla, että nuorten aloitteellisuus ja omatoimisuus jopa tulon ansaitsemisessa palkittaisiin merkittävämmillä tuloverotuksen vähennysoikeuksilla. Tässä mielessä minusta kaikkein olennaisinta olisi se, että verottoman tulon alarajaa voitaisiin nostaa sillä tavalla, että tämän tyyppiset asiat tulisivat täysimääräisesti hoidettua.

Kaiken kaikkiaan se, että tuloverotusta ollaan tätä kautta keventämässä opiskelijoiden osalta, on periaatteessa oikea ja kannatettava linja.

Ed. V i i t a n e n : Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemi sai kuin saikin tästäkin hyvin laajan konsensuksen synnyttäneestä aloitteesta hallituksen ja opposition välisen kiistan. Mutta kiitoksia erikseen kuitenkin ed. Aittoniemelle siitä, että hän myös itse aloitteeni allekirjoitti.

Ihan vain lyhyesti kommentoiden: viime hallituksen aikana itse olin opiskelija, eikä kaikissa piireissä kovinkaan hyvää vastaanottoa saanut sekään uudistus, koska silloin esimerkiksi tehtiin markkinakorkoinen opintolaina ja korot olivat kovin korkealla ja se hirvitytti aika monia opiskelijoita niihin aikoihin.

On totta, että tämä hallitus on ollut suhteellisen vaatimaton toimenpiteissään, mutta yksi positiivinen asia, mikä tuli juuri viime budjetin yhteydessä, oli ikäraja, jota alennettiin 19-vuotiaisiin, jotka ovat tasa-arvoisia opintorahan määrän suhteen.

Ed. Karjula mielestäni ihan hyvin puhui siitä, että nuoria on kaikin tavoin tuettava. Mielestäni ensi vuoden budjetissa, kun puhutaan, mihin suunnataan veronkevennykset, jos ne todellakin suunnattaisiin erityisesti pieni- ja keskituloisille, se samalla auttaisi myös nuoria, koska nuoret valitettavasti tänä päivänä ovat juuri pienempituloisia.

Ed. Lahtela ihmetteli, kumpaa veroa tarkoittaa jne. On varmaankin selvää, että kun tällaisia lakialoitteita tehdään, ne ovat suhtkoht yleispiirteisiä, ja käsittääkseni lähdetään ikään kuin jatkojalostukseen ja tällä kertaa asiantuntevaan valiokuntaan. Jos se haluaa myönteisesti aloitteeseen suhtautua, se voi tietysti tehdä siitä sen suuntaisen lakiesityksen, että se todellakin ottaisi huomioon kaikki nämä kysymykset ja ongelmat, mahdolliset rajausongelmat ja muut, mitä tässä yhteydessä on tullut ilmi.

Ed. M a n n i n e n : Arvoisa rouva puhemies! Mielenkiintoista nähdä, kun esitys valiokuntaan menee, syntyykö siellä opposition ja hallituksen välinen rintama niin, että hallituspuolueen edustajat vastustavat tätä. Sellainen pelko on tietysti aina olemassa. Omaa nimeäni en sieltä ainakaan huomannut; ilmeisesti tätä ei ollut minulle esitetty, mutta voin todeta, että se kyllä sopii minun vaaliohjelmaani ja -lupauksiini, sillä minulla oli hyvin ytimekäs ja lyhyt vaaliohjelma: Kannatan kaikkia hyviä asioita ja vastustan jyrkästi kaikkia huonoja asioita.

Ed. S o i n i n v a a r a : Arvoisa puhemies! Kysymys kurssikirjoista on aika mielenkiintoinen, koska kurssikirjathan ovat kalliita, mutta niiden painaminen on hyvin halpaa. Se maksaa saman verran kuin lehdenkin painaminen, muutaman markan kappale. Mutta koska kurssikirjan tekijän täytyy myös saada kiinteät kustannukset pois, kirjoja myydään kalliilla hinnalla. Kun ne ovat kalliita, yritetään välttää, ettei niitä tarvitse ostaa, ja tehdään lainaamoja. Se on vähän sama kuin ostaisi elokuvalipun, jonka voi sitten aina antaa seuraavalle, kun on elokuvan katsonut.

Yksi vaihtoehto olisikin se, että silloin kun yliopisto ottaa kurssikirjan, joko yliopisto, opetusministeriö tai jokin muu tavallaan ostaa kiinteät kustannukset pois tästä kirjasta, maksaa sen noin 100 000 markkaa, joka kirjalla on tarkoitus kerätä, ja sen jälkeen kirjaa myytäisiin 5 markalla kappale kaikille halukkaille. Se tulisi kansantaloudellisesti paljon halvemmaksi, olisi halvempaa kuin lainaamojen ylläpitäminen. Lisäksi opiskelijat saisivat kirjat, joita ovat opiskelleet, kirjahyllyynsä ja voivat aina palata asiaan ja tehdä omia merkintöjään ja muita tällaisia. Minusta tällaista seikkaa kannattaisi harkita verovähennyksen sijasta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan.

9) Hallituksen esitys Pohjoismaiden välillä pääsystä korkeampaan koulutukseen tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä

Hallituksen esitys 14/1997 vp
Sivistysvaliokunnan mietintö 3/1997 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

T o i n e n v a r a p u h e m i e s : Eduskunnan seuraava varsinainen täysistunto on huomenna torstaina kello 18, kyselytunti huomenna kello 16.30.

Täysistunto lopetetaan kello 16.32.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen